# ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«*Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε*».

Ἔτος 61ον. ΙΟΥΝΙΟΣ, 1925. Ἀριθ. 6


# ΣΥΝΕΧΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ

«Ἐνῷ ἔτι ἐλάλει ὁ Πέτρος τοὺς λόγους τούτους, ἐπῆλθε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον».
(Πράξ. ι' 45).

Ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς δὲν εἶχε διὰ τοὺς Ἰουδαίους καμμίαν ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα ἢ ἁγιότητα. Ἦτο ἁπλῶς μία γεωργικὴ ἑορτή, ἡ ἑορτὴ τῶν πρωτογεννημάτων τῆς φύσεως, ἡ «Ἑορτὴ τῶν Ἑβδομάδων», ἤτοι ἡ πεντηκοστὴ ἡμέρα (7 × 7) μετὰ τὸ Πάσχα.

Διὰ τοὺς Χριστιανοὺς ὅμως ἔχει ὅλως διάφορον σημασίαν καὶ σπουδαιότητα. Εἶναι καὶ δι' αὐτούς, ὑπὸ πνευματικὴν ἔννοιαν, ἑορτὴ πρωτογεννημάτων, διότι κατ' αὐτὴν δι' ἑνὸς κηρύγματος 3000 ψυχαὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἡ κυρία ὅμως καὶ πρωτίστη σπουδαιότης τῆς Πεντηκοστῆς διὰ τὸν Χριστιανὸν εἶναι ἡ κατ' αὐτὴν λαβοῦσα χώραν κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ὀλίγους μαθητὰς καὶ πιστούς, τοὺς συνηγμένους εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀνώγαιον. Δικαίως δὲ ὠνομάσθη ἡ ἡμέρα αὕτη ἡ ***γενέθλιος ἡμέρα τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας***.

Ἀλλ' ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκείνης κοσμοϊστορικῆς Πεντηκοστῆς δὲν ἔπαυσεν ἐπαναλαμβανομένη ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δι' ἧς νέαι ἑκάστοτε προσθῆκαι ἐσημειώθηραν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Αἱ 2000, αἵτινες ὀλίγον μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς προσετέθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν «καὶ ἔγεινεν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ἕως πέντε χιλιάδες» (Πραξ. δ', 7), ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Κορνηλίου, τῶν 12 ἐν Κορίνθῳ, τοῦ Παύλου, καὶ πάντων τῶν λοιπῶν, ὑπῆρξαν συνέχειαι τῆς Πεντηκοστῆς καὶ Πεντηκοσταί, αἱ ὁποῖαι οὔτε ἔπαυσαν οὔτε θὰ παύσωσι ποτέ.

### *1. Πᾶσα εἰδικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι μία Πεντηκοστή.*

Εἴδομεν ἀνωτέρω τίς ἡ ἀρχικὴ σημασία τῆς ἡμέρας καὶ πῶς ἐξηκολούθει ἑκάστοτε νὰ δημιουργῆται νέα Πεντηκοστὴ διὰ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸν Χριστὸν ὀλιγαρίθμων ἢ πολυαρίθμων ὁμάδων, ἐνίοτε δὲ καὶ μεμονωμένων ἀτόμων, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ ἐπιστροφὴ ἐγένετο αἰτία ἐπιστροφῆς πολλῶν ἄλλων εἰς τὸν Χριστόν.
Πάσας ταύτας τὰς ἐπιστροφὰς ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν ἄλλως ἢ ὡς προερχομένας ἐξ εἰδικῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπεμβάσεως.

Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐξερχόμενον ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ εὐφραδεστέρου ἐκκλησιαστικοῦ ῥήτορος, μὲ ὁσηνδήποτε τέχνην καὶ λεπτότητα ἐπεξειργασμένον, θὰ ἦναι ἄκαρπον, ἐὰν δὲν συνοδευθῇ ἀπὸ τὴν εἰδικὴν ταύτην ἐπέμβασιν ἢ ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Εἶναι μυστηριώδης ὁ τρόπος τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης τοῦ Πνεύματος. Ἐνίοτε πληροῖ τὴν καρδίαν τοῦ κηρύττοντος εἰς βαθμὸν καὶ τρόπον ἀνεξάρτητον τῆς θελήσεως ἢ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ (ἐνεργεῖ δηλ. ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ζωῆς τοῦ κηρύττοντος).

Ἄλλοτε πάλιν ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ ἀκροατηρίου κατὰ τρόπον θαυμαστόν, ὥστε κηρύγματα ἐπικρινόμενα πολλάκις παρ' ἄλλων νὰ φέρωσι καρποὺς παρὰ προσδοκίαν. Ἄλλοτε πάλιν ἐνεργεῖ ἐπ' ἀμφοτέρων, τοῦ τε κηρύττοντος καὶ τοῦ ἀκροατηρίου. Ὅτι δὲ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα παράγει τὴν κατάνυξιν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ φρονήματος αὐτοῦ πρὸς τὸν Χριστὸν εἶναι κατάδηλον ἐκ τοῦ ὅτι οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ προείπωμεν ἢ νὰ προεξοφλήσωμεν τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος. Ἓν εἶναι ἀληθές, ὅτι πᾶσα ἐπιστροφὴ ψυχῆς πρὸς τὸν Χριστὸν εἶναι μία Πεντηκοστὴ—μία ἐνέργεια εἰδικὴ τοῦ Πνεύματος.

## 2. *Ἡ Πεντηκοστὴ εἶναι προνόμιον ἀναφαίρετον τοῦ πιστοῦ.*

Ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ πληροῦται ὑπὸ τοῦ Πνεύματος (Ἐφεσ. ε'. 18). Ἡ πλήρωσις ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ δυνατὴν τὴν πνευματικὴν αὔξησιν· ἑπομένως ἐὰν ὁ Χριστιανὸς δὲν πρόκειται νὰ μένῃ ἀτροφικὸς πνευματικῶς ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ αὐξάνῃ, ἡ πλήρωσίς του ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι δικαίωμά του καὶ ὀφείλει νὰ ζητήσῃ τὴν πραγματοποίησίν του. Ὁ Χριστιανὸς δὲν ἀναγεννᾶται διὰ νὰ μένῃ στάσιμος καὶ ἀτροφικός, ἀλλὰ διὰ νὰ αὐξάνῃ διαρκῶς καὶ νὰ ἀναπτύσσηται, διὰ νὰ ἀνέλθῃ εἰς ὑψηλότερα στρώματα πνευματικῆς ζωῆς καὶ χρησιμότητος.

Κάθε ὅμως τοιαύτη ἀνάπτυξις ὀφείλεται εἰς μίαν νέαν Πεντηκοστήν, ἐπαναλαμβανομένην κατὰ ποικίλα χρονικὰ διαστήματα εἰς τὴν πεῖραν τοῦ πιστοῦ. Ἄνευ αὐτῆς ὁ Χριστιανὸς διακόπτει τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ σχέσιν του, καὶ καταδικάζει ἑαυτὸν εἰς πνευματικὴν ἀδράνειαν, ἡ ὁποία εἶναι ὁ πρόαγγελος τοῦ θανάτου. Κάθε δικαίωμα συνεπάγεται καὶ ὡρισμένας ὑποχρεώσεις. Τοῦτο εἶναι ἀξίωμα. Ἡ ὑποχρέωσις εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι ἡ ἀτομικὴ καὶ ὁμαδικὴ ἐκδήλωσις τῆς πνευματικῆς τοῦ πιστοῦ ζωῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἀφ' ἑνὸς θὰ διαδίδηται ἡ Χριστιανικὴ πίστις καὶ ἀλήθεια καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ παρέχωνται νέαι εὐκαιρίαι ἐπιφοιτήσεως καὶ ἐπικρατήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν πεῖραν καὶ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Πόσην σημασίαν ἀποδίδομεν εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις ἡμῶν ταύτας; Ὁ βαθμὸς τῆς σημασίας ταύτης, τολμῶ νὰ εἴπω ὅτι εἶναι καὶ ὁ βαθμὸς τῆς πνευματικότητος ἡμῶν. Τὸ δικαίωμα πρέπει νὰ διεκδικήσωμεν. Τὴν ὑποχρέωσιν πρέπει νὰ ἐκτελέσωμεν καὶ νὰ φανῶμεν συνεπεῖς πρὸς αὐτήν.

Ποσάκις ἐζητήσαμεν ὁλοψύχως τὴν δωρεὰν τοῦ Πνεύματος; Ποσάκις διεξεδικήσαμεν τὸ δικαίωμα τοῦτο; Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ὑλικοῦ τινος δικαιώματος ἢ κληρονομίας τινός, οὔτε τοῦ καιροῦ οὔτε τῆς ἡσυχίας ἡμῶν θὰ ἐφειδόμεθα, ἀλλὰ θὰ ἐτρέχομεν διὰ τὴν ἐξασφάλισίν των. Ἐδῶ πρόκειται περὶ πραγματικότητος, περὶ δωρεᾶς ἀναφαιρέτου· ἐν τούτοις ἡ ἀδιαφορία μας εἶναι τόσον χαρακτηριστική, φερόμεθα ὡς ἐὰν δὲν εἴχομεν κανὲν δικαίωμα καὶ ἑπομένως καὶ καμμίαν ὑποχρέωσιν.

Πρὶν παρέλθῃ ὁ καιρός, πρὶν κλεισθῇ ἡ θύρα τῆς εὐκαιρίας, ἂς διεκδικήσωμεν ὅ,τι διὰ τοῦ Χριστοῦ μᾶς ἀνήκει· καὶ ἂς ἀνταποκριθῶμεν πλήρως εἰς τὴν Χριστιανικήν μας ὑποχρέωσιν νὰ δείξωμεν καθ᾽ ὅλα ζωὴν—ἀτομικὴν καὶ ὁμαδικὴν ἢ ἐκκλησιαστικὴν — ἡ ὁποία θὰ ἦναι ἀκριβὴς ἀναπαράστασις τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

### 3. *Ἀφοῦ ἡ Πεντηκοστὴ εἶναι δικαίωμα τοῦ πιστοῦ, πρέπει νὰ καλλιεργῆται ὑπ᾽ αὐτοῦ καταλλήλως.*

Ἡ καλλιέργεια, ὅπως γνωρίζομεν, ἔχει δύο συντελεστὰς πρὸς καρποφορίαν. Ὁ γεωργὸς καλλιεργεῖ τὸν ἀγρόν του, ἤτοι σκάπτει, λιπαίνει, σπείρει, φυτεύει, καθαρίζει,—πράττει δηλαδὴ πᾶν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπ᾽ αὐτοῦ διὰ μίαν πλουσίαν, ἀπόδοσιν. Ἐν τούτοις ὅλοι του οἱ κόποι θ᾽ ἀποβῶσιν ἐπὶ ματαίῳ καὶ θ᾽ ἀπολεσθῶσιν, ἐὰν δὲν συντρέξωσι καὶ συνθῆκαι καιρικαὶ κατάλληλοι ἵνα ἀποφέρωσι πλήρη καὶ πλουσίαν καρποφορίαν. Τὴν εὐνοϊκὴν συμβολὴν τῶν καιρικῶν μεταβολῶν ὁ γεωργὸς δὲν δύναται νὰ προεξοφλήσῃ. Ἀλλ᾽ ἔχει μίαν ὑψίστην ὑποχρέσιν—νὰ προπαρασκευάσῃ τὸν ἀγρόν του κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε ὅταν θὰ ἔλθῃ ἡ βροχὴ καὶ ὁ ἥλιος διὰ νὰ ζωογονήσωσι τὸν σπόρον ἢ τὸ φυτευθὲν φυτόν, νὰ εὕρωσιν ὅλα ἕτοιμα. Ὁ ἀγρὸς πρέπει νὰ ἦναι καλλιεργημένος καὶ ἕτοιμος.

Ἂς λάβωμεν τώρα τὴν φυσικὴν αὐτὴν εἰκόνα καὶ μεταφέρωμεν αὐτὴν εἰς τὴν πνευματικήν μας ζωὴν ἐν σχέσει πρὸς τὸ προκείμενον θέμα.

Ἐὰν θέλωμεν πλουσίαν πνευματικὴν συγκομιδήν, δηλ. πνευματικὸν χαρακτῆρα ἀτομικὸν ἢ ὁμαδικόν, ὀφείλομεν νὰ καλλιεργῶμεν τὸ ἔδαφος ἡμῶν διὰ τῆς μιμήσεως τοῦ πράου καὶ γλυκέος χαρακτῆρος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διότι μόνον διὰ ταύτης θὰ δικαιούμεθα νὰ περιμένωμεν τὴν εἴσοδον τοῦ Πνεύματος εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, ἡ ὁποία μόνη εἶναι ἱκανὴ νὰ θραύσῃ καὶ θρυμματίσῃ τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα ἐμποδίζουσι τὴν ἐλευθέραν ἡμῶν πνευματικὴν αὔξησιν.

Ἂς μὴ νομισθῇ ὅτι δίδομεν σημασίαν ἐξαιρετικὴν εἰς τὴν ***προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου.*** Καμμίαν ἀπολύτως. Ἀποδίδομεν ὅμως σημασίαν εἰς τὴν προσπάθειαν τοῦ ***Χριστιανοῦ, τοῦ ἀναγεννηθέντος διὰ τοῦ Πνεύματος.*** Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀναγεννηθεὶς ἐγεύθη τὴν γλυκύτητα τοῦ Χριστοῦ, ἐξετίμησε τὴν σημασίαν τοῦ θανάτου Αὐτοῦ, συνεταύτισε τὴν ἐπιτυχίαν καὶ εὐτυχίαν τῆς ζωῆς του μὲ τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ. Τί θὰ εἴπωμεν διὰ τοιοῦτον ἄνθρωπον, παραμελοῦντα τὰς ὑψίστας τῶν ὑποχρεώσεών του; τὴν ἀτομικὴν καὶ οἰκογενειακήν του προσευχήν, τὴν ἀπὸ κοινοῦ λατρείαν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν τοῦ Κυρίου, τὴν μελέτην τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὡς πνευματικὴν τροφήν; Ὅταν ταῦτα παραμελῶνται, δὲν εἶναι δυνα-

τὸν νὰ περιμένωμεν τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος—ἐπανάληψιν τῆς Πεντηκοστῆς, ἧς ἔχομεν ἀνάγκην.

Αἱ πλουσιώτεραι δωρεαὶ τοῦ Πνεύματος ἐδόθησαν εἰς τοὺς πιστούς, ὅτε ἦσαν «πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηγμένοι», ὅτε κατεγίνοντο εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν μελέτην τοῦ Λόγου, ὅτε, ἐρχομένου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εὑρίσκοντο ὅλοι καὶ ἕκαστος χωριστὰ εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὸ καθῆκον, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ἕκαστος.

Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τοῦ ὁποίου ἀγνοοῦμεν τοὺς χρόνους καὶ τοὺς καιροὺς τῆς ἐνεργείας, πρέπει νὰ μᾶς εὕρῃ ἑτοίμους, ἀναμένοντας τὴν ζωοδότειραν ἐνέργειάν του ἐν ἡμῖν—οὐχὶ δὲ νὰ μᾶς περιμένῃ ὁ Παράκλητος.

Πρέπει ὁ ἀγρὸς ἡμῶν νὰ ἦναι καθ' ὅλα καλλιεργημένος, διὰ νὰ δεχθῇ τὴν ζωογόνον βροχὴν τοῦ Πνεύματος, οὐχὶ δὲ νὰ μᾶς εὕρῃ μὲ καρδίας πλήρεις μίσους καὶ ἁμαρτίας, ἢ καθημένους ἀργούς, νομίζοντας ὅτι ὑπῆρξεν ἀρκετὴ μία κατ' ἐπίφασιν ἀλλαγὴ τῆς καρδίας ἄνευ βαθείας συναισθήσεως τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ. Ζητοῦμεν συνεχεῖς Πεντηκοστὰς εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικήν μας ζωήν; Τότε μόνον θὰ πραγματοποιηθῇ ὁ πόθος μας, ὅταν εἴμεθα ἕτοιμοι διὰ μίαν τοιαύτην ἡμέραν καὶ διὰ μίαν τοιαύτην εὐλογίαν.

Ἔχομεν τὰ μέσα νὰ καταστήσωμεν αὐτὴν δυνατὴν διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἐπαγρυπνήσεως ἐπὶ τῆς ζωῆς μας.

Εἴθε ἕκαστος ἀναγνώστης, συναισθανόμενος τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς συνεχοῦς Πεντηκοστῆς, νὰ εὑρεθῇ ἕτοιμος, νὰ δεχθῇ τὴν δωρεὰν τοῦ Πνεύματος ὅταν αὕτη πραγματοποιηθῇ. Ἀμήν.

***Π. Γ. Λογγινίδης.***

# ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

## Ο ΝΟΥΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

«Ἡμεῖς δὲ τὸν νοῦν τοῦ Χριστοῦ ἔχομεν».
(Α.' Κορ. 2: 16).

Αἱ ἐκφράσεις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἶναι πολὺ ζωηραί, προδίδουσαι τὸν ζωηρὸν χαρακτῆρα τοῦ ἑρμηνέως τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, ὁπόθεν εἶναι εἰλημμέναι αἱ λέξεις τοῦ ἐδαφίου ἡμῶν, ὁ Παῦλος ἀρχίζει μὲ ἁπλότητα καὶ ἀνεπιτήδευτον γλῶσσαν καὶ γραφήν: «Καὶ ἐγώ, ἀδελφοί, ὅτε ἦλθον οὐχὶ μὲ ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας», διὰ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὴν κατακλεῖδα τοῦ λόγου αὐτοῦ, συγκεφαλαιῶν τὸν τρόπον τοῦ κηρύγματός του εἰς τὰς λίαν ἐντυπωτικὰς καὶ ἰσχυρὰς λέξεις. «Ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν τὸν νοῦν τοῦ Χριστοῦ».

Τουτέστι, σεῖς οἱ Κορίνθιοι, οἱ Ἕλληνες, γνωρίζετε τί ἐστι λόγος, τί ἐστιν ὑπεροχὴ λόγου, διότι παρ' ὑμῖν ἐγεννήθησαν, ἐγαλουχήθησαν, ἀνεπτύχθησαν, ἔδρασαν ὅλοι οἱ μεγάλοι ἄνδρες (ὁ Δημοσθένης, ὁ Περικλῆς,) οἱ ἐξυψώσαντες τὴν ἐπιστήμην, τὸν λόγον, εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ ὕψους του. Σεῖς ἐπίσης γνωρίζετε τί ἐστι σοφία διότι, παρ' ὑμῖν ἐδίδαξαν οἱ μεγάλοι μύσται τῆς σοφίας, Σωκράτης, Πλάτων, Ἀριστοτέλης καὶ ἄλλοι. Ἐγὼ ὁ Ἰουδαῖος, οὔτε δι' ὑπεροχὴν λόγου δύναμαι νὰ καυχηθῶ, οὔτε διὰ σοφίαν νὰ ἐπαίρωμαι. Ἐγὼ ἔρχομαι μὲ τὴν ἁπλότητά μου νὰ σᾶς ἀναγγείλω μίαν εὐχάριστον ἀγγελίαν, τὴν ὁποίαν οὔτε οἱ ῥήτορές σας οὔτε οἱ σοφοί σας σᾶς ἀνήγγειλαν, διότι δὲν τὴν ἐγνώριζον. Ἡ ἀγγελία μου εἶναι τοιαύτη, ὥστε οὔτε ἡ ῥητορικὴ δεινότης ἐπιτείνει τὴν δύναμίν της, οὔτε δὲ καὶ ἡ ἔλλειψις αὐτῆς ἐλαττώνει τὴν ἐνέργειάν της.

Ἐγώ, λέγει ὁ Παῦλος, θέλω νὰ σᾶς εἰσάξω εἰς ἄλλον κόσμον, οὐχὶ ὁρατόν, ἀλλ' ἀόρατον, πνευματικόν.

Ἀλλ' ἂν διὰ τὸν ὁρατὸν κόσμον ἔχωμεν ἀνάγκην τοῦ εἰδικοῦ νοῦ, πολὺ περισσότερον διὰ τὸν ἀόρατον καὶ πνευματικὸν κόσμον ὑπάρχει εἰδικὸς νοῦς.

Ἐπιθυμῶ, λέγει ὁ Παῦλος, νὰ σᾶς ὑποδείξω καὶ νὰ σᾶς συστήσω αὐτὸν τὸν εἰδικὸν κόσμον διὰ τὰ πνευματικά, καὶ ὅταν ἅπαξ καταλάβητε καὶ εἰσχωρήσητε εἰς αὐτόν, τότε εὐρύτατος ὁρίζων θὰ διανοιχθῇ ἐνώπιόν σας, διὰ νὰ αὐξηθῆτε εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἐπίγνωσιν καὶ τὴν βεβαιότητα περὶ τῶν ὅσων ἐδιδάχθητε.

Ἔχω τὸν νοῦν τοῦ Χριστοῦ, σημαίνει ἀναπαριστῶ τὴν ζωήν, τὴν πεῖραν, τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ κέντρον τοῦ διανοητικοῦ κόσμου, εἶναι τὸ κέντρον τοῦ ἐγὼ ἑνὸς ἀτόμου, τὸ κέντρον τῆς προσωπικότητός μας. Πᾶσά μας πρᾶξις εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ νοῦ μας αὐτοῦ, καθὼς καὶ πᾶς λόγος καὶ πᾶσά μας συμπεριφορά. Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν νοῦν, ὅστις μᾶς χαρακτηρίζει.

Ἔχειν λοιπὸν τὸν νοῦν τοῦ Χριστοῦ, σημαίνει νὰ σκέπτηταί τις ὡς θὰ ἐσκέπτετο ὁ Χριστός, νὰ ἀντιλαμβάνηται ὡς θὰ ἀντελαμβάνετο ὁ Χριστός, νὰ πράττῃ τέλος καὶ νὰ ἐνεργῇ ὡς θὰ ἔπραττε καὶ θὰ ἐνήργει ὁ Χριστός. Τέλος, ὅλα νὰ τείνουν ὅπως ἀναπαραστήσουν τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν, διότι τὸ ἔχειν τὸν νοῦν τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶναι παρὰ ἀναπαράστασις τῆς ὅλης ζωῆς Ἐκείνου.

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσητε, Τί ἦτο ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, ἢ ἡ πεῖρά του, ἢ ἡ θρησκεία Του; Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε ζωὴ τελείας ὑποταγῆς, τελείας ἐξαρτήσεως, τελείας αὐτοθυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως. Πρέπει νὰ τονίσωμεν ἰδιαιτέρως, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ Θεανθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ὑπῆρξεν ἰδιαιτέρως ζωὴ ἐξαρτήσεως καὶ θυσίας.

Οὐδέποτε ὁ Χριστὸς ἐχρησιμοποίει τὴν θείαν Του δύναμιν διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀνθρωπίνους του ἀνάγκας. Ἀλλὰ τοὐναντίον ἐχρησιμοποίησε δι' ἑαυτὸν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα μέσα, διὰ νὰ μᾶς προσφέρῃ ὅλην τὴν θείαν Του δύναμιν. Τοῦτο δὲ δεικνύει τὸ μεγαλεῖόν Του, μεγαλεῖον ἐν τῇ ταπεινώσει. Ἡ πεῖρά Του καὶ ἡ θρησκεία Του δὲν ἦτό τι διάφορον ἀπὸ τὴν ζωήν Του, τὴν ἀνθρώπινον. Διὰ τοῦτο βλέπομεν Αὐτὸν συναναστρεφόμενον τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀποσυρόμενον κατ' ἰδίαν ἵνα ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ Θείου Πατρὸς ἀφ' ἑτέρου.

Ἀγάπη καὶ αὐτοθυσία ἀποτελοῦν τὴν θρησκείαν Του.

Ὁ Παῦλος εἰς τὰς λέξεις τοῦ ἐδαφίου φανερώνει σαφέστατα τὴν βεβαιότητα τῆς ἀναπαραστάσεως. «Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν». Ἡμεῖς ὁποιοιδήποτε εἴμεθα ἡμεῖς, ἔχομεν. Δὲν λέγει νὰ ἔχωμεν, ἢ θὰ ἔχωμεν, ἢ πρέπει νὰ ἔχωμεν, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ σαφῶς «ἔχομεν». Εἶναι βεβαιότης ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ὁ Παῦλος ὅταν ἔλεγεν, ἔγραφεν ἢ ἀνεγίνωσκε αὐτὰς τὰς λέξεις, ᾐσθάνετο κάποιαν ἰδιαιτέραν συγκίνησιν τῆς καρδίας, εἶχε πολλάκις αἰσθήματα ἀντιλήψεως διάφορα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ᾐσθάνετο συνήθως.

Καὶ τὸ κυριώτερον, ὅτι δὲν τὰ ἔκαμε μονοπώλιον τὰ αἰσθήματα αὐτά, ὅπως κάμνουν σήμερον πολλοὶ ἄνθρωποι μονοπώλιον δι' ἑαυτοὺς πᾶν αἴσθημα εὐγενείας, ἀγαθότητος, εἰλικρινείας. Ὁ Παῦλος λέγει, «ἡμεῖς ἔχομεν», δηλαδὴ ἐγὼ καὶ σεῖς Κορίνθιοι...

Πῶς δύναται νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἀπόκτησις βεβαιότητος ἀναπαραστάσεως; Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον. Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς θεωρία εἶναι καλὴ καὶ λαμπρά, ἀλλ' ὡς πρᾶξις εἶναι ἀκατόρθωτος ἄνευ κόπου, προσπαθείας καὶ ἐνδελεχοῦς προσοχῆς.

Βεβαίως ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀναπαραστάσεως δὲν εἶναι εὔκολόν τι. Ὁ νοῦς τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποκτηθῇ ἄνευ ἐργασίας. Καὶ ἂν νομίσῃ τις χωρὶς προσπάθειαν καὶ ἐργασίαν ὅτι τὸν ἀπέκτησε, ὁ νοῦς οὗτος θὰ εἶναι πρόσκαιρος. Οὔτε ρίζας ἔχει, οὔτε δύναται νὰ καρποφορήσῃ.

Ὁ μόνος τρόπος εἶναι ὁ ἑξῆς: Εἴπομεν ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ χαρακτὴρ Αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐξωτερίκευσις τοῦ νοῦ Του.

Θέλεις νὰ ἀφομοιώσῃς τὸν νοῦν σου προς τὸν ἰδικόν Του;

α.') Δὲν ἔχεις παρὰ νὰ τὸν μελετήσῃς, ὥστε διὰ τῆς ἐμβριθοῦς μελέτης τῆς ζωῆς καὶ χαρακτῆρος τοῦ Χριστοῦ, ν' ἀφομοιωθῇς πρὸς Αὐτόν. Ὑπάρχει εἷς ψυχολογικὸς νόμος ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀναγινώσκει τις, εἰς ἐκεῖνο καὶ ἀφομοιοῦται. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐκλέγῃ τί πρέπει νὰ ἀναγιγνώσκῃ τις.

β.') Διὰ τῆς ἀδιασπάστου σχέσεως μετ' Αὐτοῦ. «Εἰπέ μου μὲ ποῖον σχετίζεσαι, διὰ νὰ σοῦ εἴπω τί εἶσαι».

γ.') Διὰ τῆς προσευχῆς. Ἡ προσευχὴ ἐξυψοῖ, ἁγιάζει τὴν καρδίαν, καθὼς καὶ τὸν νοῦν.

δ.') Διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Χριστοῦ. Κρίνε, σκέπτου, ἀποφάσιζε, ἀντιλαμβάνου, πράττε, ἐνέργει κατὰ Χριστόν. Τὸ κέντρον τῶν πράξεών σου ὁ Χριστός. Ὅσον πλησιέστερον πρὸς τὸ κέντρον, τόσον πλησιέστερον πρὸς Αὐτόν. Ὅσον περισσότερον βαθμὸν τοῦ νοῦ τοῦ Χριστοῦ ἔχομεν, τόσον τὰ νέφη τὰ χωρίζοντα ἡμᾶς θὰ ἐκλείψουν.

***Εὐαγγελία Π. Οἰκονόμου.***

# ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ

ὑπὸ ΡΙΧΑΡΔΟΥ ΤΡΕΝΤΣ (Richard Trench)

(Κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

(συνέχεια)

---

## ΙΓ.΄

### Ἡ θεραπεία τῆς πενθερᾶς τοῦ Σίμωνος Πέτρου.

*(Ματθ. η.΄ 14—17, Μάρκ. α.΄ 29—31, Λουκ. δ.΄ 38—39).*

Ἡ θεραπεία τῆς πενθερᾶς τοῦ Πέτρου εἶναι ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς, Μάρκος καὶ Λουκᾶς, ἀναφέρουν ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ἐν τῇ Συναγωγῇ τῆς Καπερναοὺμ θεραπείαν τοῦ δαιμονιζομένου, μεταβαίνοντες ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης εἰς ἐκείνην. «**Ἐξελθὼν δὲ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σίμωνος, ἡ δὲ πενθερὰ τοῦ Σίμωνος ἐκρατεῖτο ὑπὸ πυρετοῦ μεγάλου**» (Λουκ. δ.΄ 38).

Ὁ Κύριος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα (παράβ. Λουκ. ιδ.΄ 1.) ἐξερχόμενος ἐκ τῆς Συναγωγῆς, μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πέτρου (καὶ Ἀνδρέου) ὅπως φάγῃ τὸ μεσημβρινὸν γεῦμα μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτῶν. Ἐν παρόδῳ ἀναφέρομεν ὅτι τινὲς τῶν λατίνων ἑρμηνευτῶν, καὶ ἰδίως ὁ Μαλδονᾶτος, δυσκολεύονται νὰ συμβιβάσωσι τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πέτρος ἦτο ἰδιοκτήτης οἰκίας, κατόπιν τῆς ρητῆς του δηλώσεως πρὸς τὸν Κύριον ὅτι «**Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ σοὶ ἠκολουθήσαμεν**» (Ματθ. ιθ.΄ 27). Παρακάμπτει ὅμως τὴν δυσκολίαν, παραδεχόμενος ὅτι τὴν οἰκίαν ταύτην ὁ Πετρος ἐδώρησεν εἰς τὴν πενθεράν του, ὅτε ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ πάντα καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Κύριον. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη φαίνεται περιττεύουσα, καθότι ἡ ἐγκατάλειψις ἦτο πλήρης, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρόθεσιν τοῦ Πέτρου καὶ τὴν προθυμίαν του, ὅπως ἐκτελέσῃ αὐτὴν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, παρουσιαζομένης ἀνάγκης.

«**Καὶ παρεκάλουν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. Καὶ σταθεὶς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τὸν πυρετόν, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν**. Καὶ ἐδῶ, ὡς πάντοτε, ὁ Κύριος δὲν ἐκώφευσεν εἰς τὴν παράκλησιν τῆς πίστεως. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτος ἡ φρᾶσις, διὰ τῆς ὁποίας ἐκδηλώνει τὴν κυρίαρχόν του δύναμιν: «**Ἐπετίμησε**» τὸν πυρετόν, καθὼς ἄλλοτε ἐπετίμησε τὸν ἄνεμον καὶ τὰ κύματα·—**καὶ ὁ πυρετὸς ἀφῆκεν αὐτήν**, ὄχι ὡς συνήθως κατόπιν πυρετοῦ ἐκλελυμένην καὶ ἐξηντλημένην, ἀλλὰ τελείως ἰαθεῖσαν, οὕτως ὥστε «**παρευθὺς σηκωθεῖσα, ὑπηρέτει αὐτούς**». Ὑπόδειγμα τοῦτο διὰ τοὺς ἀποκαθισταμένους διὰ τῆς ἀναγεννήσεως εἰς πνευματικὴν ὑγείαν, ὅπως χρησιμοποιῶσι τὰς νέας των πνευματικὰς δυνάμεις εἰς ὑπηρεσίαν ὑπὲρ τοῦ Σωτῆρός των καὶ ὑπὲρ τῶν τέκνων Αὐτοῦ.

Ἡ φήμη τῆς θαυματουργοῦ ταύτης θεραπείας, ὡς καὶ τοῦ προηγηθέντος ταύτης θαύματος, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, διεδόθη ἀστραπιαίως, ἐξ ὅλης δὲ τῆς περιχώρου ἔσπευδον οἱ ἄνθρωποι, φέροντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σίμωνος τοὺς ἀσθενεῖς αὐτῶν, τοὺς πάσχοντας ἐκ ποικίλων νοσημάτων καὶ δαιμονιζομένους πολλούς, τὴν ἑσπέραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου (ὀψίας γενομένης).

Τὴν λεπτομέρειαν ταύτην ἀναφέρουσι καὶ οἱ τρεῖς Εὐαγγελισταί, ὑποδηλοῦντες διὰ τούτου ἢ ὅτι λόγῳ τοῦ καύσωνος τοῦ ἡλίου ἀνέμειναν τὴν δείλην, διὰ νὰ ἐξαγάγωσι τοὺς ἀσθενεῖς ἐκ τῶν οἰκιῶν των, ἢ κατ' ἄλλους, διὰ νὰ μὴ παραβῶσι τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου (διότι ἐν Σαββάτῳ ἐτελέσθη ἡ ἴασις αὕτη, ὅρα καὶ Μάρκ. α.' 21, 29, 32), ἀνέμειναν τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅτε καὶ ἔληγε τὸ Σάββατον κατὰ τὸν συνήθη τρόπον τοῦ ὑπολογίζειν τὸ εἰκοσιτετράωρον παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις. Τοιαύτην ἑρμηνείαν δίδει καὶ ὁ Χρυσόστομος εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, ἂν καὶ διαβλέπει θερμὴν πίστιν καὶ ζῆλον εἰς τὸ ὅτι μέχρι νυκτὸς ἐξηκολούθει ὁ λαὸς νὰ συρρέῃ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, φέρων τοὺς ἀσθενεῖς αὐτοῦ πρὸς θεραπείαν.

«***Καὶ ἐξέβαλλε τὰ πνεύματα μὲ λόγον, καὶ πάντας τοὺς ἀρρώστους ἰάτρευσεν, ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος: Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς νόσους ἐβάστασε***» (Ματθ. η.' 16, 17). Παραβάλατε καὶ τὸ Α.' Πέτρου Β.' 24: "***Ὅστις τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἐβάστασεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ξύλου, ἵνα ἀποθανόντες εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ζήσωμεν εἰς τὴν δικαιοσύνην, διὰ τῆς πληγῆς τοῦ ὁποίου ἰάθητε***», ὅπου προφανῶς τὴν αὐτὴν προφητείαν τοῦ Ἡσαΐα ἀναφέρει ὁ Πέτρος εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Μεσσίου νὰ θεραπεύσῃ τὰς πνευματικὰς ἀσθενείας μᾶλλον ἢ τὰς σωματικάς. Ἐκ τῶν δύο, ὁ Ματθαῖος ἀποδίδει ἀκριβέστερον τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον, ἐγκαταλείπων τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα (***οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται***), τὴν ὁποίαν ἀντικαθιστᾷ διὰ τοῦ «***αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασε***», συμφωνοτέρου πρὸς τὸ Ἑβραϊκόν, τὸ ὁποῖον ὑπεμφαίνει τὴν ἀλήθειαν, ὅτι αἱ ἀσθένειαι καὶ αἱ θλίψεις ἡμῶν εἶναι ἡ ποινὴ τῶν ἁμαρτιῶν μας. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀπαντῶμεν εἰς πᾶν μέρος τῶν Ἱερῶν Γραφῶν· οὐχὶ δὲ μόνον αἱ Γραφαὶ ἀλλ' ἡ παγκόσμιος γλωσσολογία ἀποδεικνύει τὴν ἀδιάσπαστον σχέσιν μεταξὺ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς νόσου—μεταξὺ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς σωματικῆς ἀσθενείας· διότι εἰς πολλὰς ἂν ὄχι εἰς πάσας τὰς γλώσσας, ὑπάρχει λέξις ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸ «***κακὸν***» μὲ τὴν διπλῆν σημασίαν τοῦ ἠθικοῦ κακοῦ καὶ τῆς ὑλικῆς συμφορᾶς.

Ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν ***ἐβάστασεν*** ὁ Ἰησοῦς τὰς νόσους τῶν ἀνθρώπων, δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, ὑπομιμνησκόμενοι τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, ἐλθόντος εἰς τὸν κόσμον, ὅπως γίνῃ ὁ ἀντικαταστάτης τῆς ἀνθρωπότητος ἀπέναντι τῆς θείας δικαιοσύνης. Αὐτὸς ἀνέλαβε ὄχι μόνον τὴν ἐνοχὴ τῶν παραβατῶν, παρουσιάσας αὐτοὺς ἀνεγκλήτους ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς συνεπείας τῆς ἁμαρτίας — νόσους, ἀδυναμίας αὐτῶν—ἀφῄρει, διώκων αὐτὰς καὶ ἐλευθερώνων τοὺς πάσχοντας.

Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ' εἰς τὸ προκείμενον χωρίον ἰδίως ἐφαρμόζεται κάλλιστα ἡ λέξις ***ἐβάστασε*** διότι οἱ κόποι τοῦ Κυρίου δὲν ἔληγον μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀλλὰ παρετείνοντο ἐπιπόνως καὶ μέχρι βαθείας νυκτός, οὕτω δὲ κατάκοπος ἐκ τοῦ

φορτίου τούτου δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἔλαβεν ἐφ' ἑαυτοῦ τὰς σωματικὰς τῶν ἀνθρώπων ἀδυναμίας. Ὁ πολὺς Ὄλσχαουζεν, ἑρμηνεύων τὸ χωρίον τοῦτο, διασαφηνίζει τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων ***ἔλαβε*** καὶ ***ἐβάστασε***, ὑπομιμνήσκων ὅτι ὅπως ἡ σωματικὴ κόπωσις ἐπέφερεν εἰς τὸν Ἰησοῦν σωματικὴν ἔκλυσιν καὶ ἐξάντλησιν, (Ἰωάνν. δ.' 6), ὁμοίως καὶ ἡ παρατεταμένη ἐξάσκησις τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων ἐξήντλει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὅτι καὶ ταύτην τὴν ἐξάντλησιν ὑφίστατο προθύμως χάρις ἡμῶν.

Χωρὶς ὅμως νὰ παραδεχθῶμεν ἀσυζητητεὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀπὸ θεολογικῆς ἀπόψεως, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι κατὰ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐπιγείου διακονίας τοῦ Κυρίου, αὐτὸς ἐβάσταζε τὰ φορτία, τὰ ὁποῖα ἀφήρει ἐκ τῶν ψυχῶν τῶν ἄλλων, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς ἀληθοῦς ἀλληλλοβοηθείας, ὅστις ἀπαιτεῖ ὅπως ὁ θέλων νὰ ἀνακουφίσῃ ἀναδέχηται τὸ φορτίον τοῦ ἄλλου (Γαλάτας ς.' 2), ὁ θέλων νὰ παρηγορήσῃ νὰ αἰσθάνεται τὴν θλίψιν τοῦ ἄλλου—ἐξ οὗ καὶ ἡ λέξις ***συμπάθεια***. Πόσον τελείως ἐξεπλήρωσε μέχρι κεραίας τοὺς ὅρους τούτους ἐκεῖνος, ἐπὶ τὸν ὁποῖον ἐτέθησαν τὰ φορτία ἡμῶν πάντων (Ἡσαΐα) καὶ ὅστις ὄχι μόνον τῆς σωματικὰς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων ἐθεράπευε διὰ τῆς θείας Του θελήσεως, ἀλλ' ἔτι βαρύτερον φορτίον ἐβάστασεν—τὴν συναίσθησιν ὅτι αἱ ἀσθένειαι αὗται, ὁ θάνατος, ἦσαν ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας, πρὸς κατατρόπωσιν τῆς ὁποίας ὤφειλε νὰ ἐκμετρήσῃ ἐπιπόνως πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐπιγείου αὐτοῦ ζωῆς, ἵνα τέλος διὰ τὰς θυσίας Του ἀφαιρέσῃ τὴν ἐνοχὴν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὸν δὲ θάνατον νικήσῃ διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως Του.

## ΙΔ'.

## ***Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνέγερσις τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας.***

***Λουκ. ζ'. 11—16.***

Ἡ πόλις Ναΐν, ἔξωθι τῆς πύλης τῆς ὁποίας ὁ Κύριος ἐξετέλεσε τὸ μέγα τοῦτο θαῦμα, δὲν ἀναφέρεται ἀλλαχοῦ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἔκειτο κατὰ τὴν μεσημβρινὴν μεθόριον τῆς Γαλιλαίας, ἐπὶ τῆς ἀγούσης πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα ὁδοῦ, ὅπου ἐπορεύετο ὁ Κύριος πρὸς τέλεσιν τοῦ Πάσχα διὰ δευτέραν φορὰν κατὰ τὴν δημοσίαν του διακονίαν. Τὸ γεγονὸς ὅτι συνήντησε τὴν ἐκφορὰν τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας ἔξωθι τῆς πύλης τῆς πόλεως—σύμπτωσις οὐχὶ τυχαία ἀλλὰ ἔργον Θείας Προνοίας—ἐξηγεῖται ἐκ τῆς συνηθείας παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τοῦ νὰ μὴ ἐνταφιάζωνται οἱ νεκροὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν, ὅθεν καὶ τὰ νεκροταφεῖα αὐτῶν πάντοτε ἐκτὸς τῆς πόλεως εὑρίσκοντο. Ἡ περίπτωσις μητρὸς χήρας, στερουμένης τοῦ μόνου υἱοῦ καὶ στηρίγματός της διὰ τοῦ θανάτου, ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ διεγείρῃ τὴν γενικὴν συμπάθειαν καὶ νὰ παρακινήσῃ κόσμον πολὺν νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ μέχρι τοῦ τάφου. Ἐδῶ πρέπει νὰ θαυμάσῃ τις τὴν ἀριστοτεχνικὴν ἀφήγησιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὅστις εἰς ὀλίγας λέξεις μᾶς παρουσιάζει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς συγκινητικωτάτης ἐκείνης εἰκόνος τῆς τελείας ἐρημώσεως—«***Ὡς προσήγγισαν εἰς τὴν πύλην τῆς πολεως, ἰδοὺ ἐξεκομίζετο νεκρός, υἱὸς μονογενὴς τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ αὕτη χήρα·—καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἦτο μετ' αὐτῆς πολύς***». Παροιμιώδης

ἦτο παρ' Ἑβραίοις ἡ πικρία τῆς ἀπωλείας μονογενοῦς υἱοῦ (Ἱερεμ. ς' 26 Ζαχαρ. ιβ'. 10. Ἀμὼς η'. 10). Δυνάμεθα δὲ νὰ φαντασθῶμεν τὴν ὀδύνην τῆς χήρας, ἥτις προεκάλεσε τὴν συμπάθειαν τοῦ Κυρίου: «***Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Κύριος, ἐσπλαγχνίσθη αὐτὴν καὶ εἶπεν εἰς αὐτήν, Μὴ κλαῖε.***» Αἱ λέξεις αὗται ἐκ τῶν χειλέων τοῦ Χριστοῦ, πόσον διαφέρουσι τοῦ «Μὴ κλαῖε» τῶν ἐπιγείων παρηγόρων, οἵτινες δὲν δύνανται οὔτε νὰ ἀποξηράνωσι τὰ δάκρυα ἐκεῖνα τῶν πενθούντων. Τὸ ***Μὴ κλαῖε*** τοῦ Χριστοῦ ἐνεῖχε καὶ τὴν παρήγορον ἐπαγγελίαν: «Ὁ Θεὸς θέλει ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος δὲν θέλει εἶσθαι πλέον, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος θέλει εἶσθαι πλέον» (Ἀποκάλ. κα'. 4). Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ὁ οἶκτος, τὸν ὁποῖον ᾐσθάνθη ἐν τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ὁ Κύριος πρὸς τὴν πενθοῦσαν μητέρα, ὑπῆρξε τὸ μόνον ἐλατήριον, ὅπερ ὤθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ θαύματος τούτου, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ ἐλπίς, ἡ γνῶσις ὅτι ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τοῦ σώματος θὰ ἐπέφερεν καὶ ἀνάλογον ἀναγέννησιν πνευματικήν, πρὸς ζωὴν ἀνωτέραν, εἴς τε τὴν θρηνοῦσαν μητέρα καὶ τοὺς παρισταμένους θεατάς. «***Καὶ πλησιάσας ἥγγισε τὸν νεκροκράββατον (οἱ δὲ βαστάζοντες αὐτὸν ἐστάθησαν), καὶ εἶπε: Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι***». Καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν ὡς πάντοτε, ὁ Κύριος ὁμιλεῖ ὡς ἔχων ἐξουσίαν, ἐν τῷ ἰδίῳ του ὀνόματι καὶ τῇ ἰδίᾳ του δυνάμει. Ὡς νὰ ἔλεγεν: «Ἐγώ, ὅστις εἶμαι ἡ Ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή, σὲ διατάσσω νὰ ἀναζήσῃς».

Καὶ ἠκούσθη ἡ διαταγή, διότι «***Ἀνεκάθησεν ὁ νεκρός, καὶ ἤρχισε νὰ λαλῇ***». Σημειώσατε μὲ πόσην εὐχέρειαν ὁ Κύριος ἐξανιστᾷ τὸν νεκρόν, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἁπλῆς ἐξεγέρσεως ἐκ φυσικοῦ ὕπνου, καὶ παραβάλατε αὐτὴν μὲ τὰς ἀγωνιώδεις προσπαθείας καὶ ἐνθέρμους ἐπικλήσεις τῆς Θείας δυνάμεως, διὰ τῶν ὁποίων οἱ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀντιπρόσωποι τοῦ Θεοῦ ἐπετέλεσαν νεκραναστάσεις—ἐνεργοῦντες ὡς ὑπηρέται ἐν οἴκῳ ἀλλοτρίῳ—ἐνῷ Ἐκεῖνος, ὡς Υἱός, ἐνήργει αὐτεξουσίως καὶ μὲ ὅλην τὴν αὐθεντείαν Υἱοῦ ἐν τῷ ἰδίῳ ἑαυτοῦ οἴκῳ. Τὴν παρατήρησιν ταύτην κάμνει ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, «Οὐδεὶς ἤγειρέ τινα ἐκ τῆς κλίνης τόσον εὐκόλως ὅσον ὁ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν» (Ὁμιλ. 98, κ. 2).

«***Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ***» (πρβλ. Α'. Βασιλ. ιζ'. 23, Β'. δ' 36). Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ ἀμφιβάλωμεν ὅτι ὁ ποιήσας ταῦτα, μίαν ἡμέραν θέλει ἐκφωνήσει τὸ μέγα ***Ἐγέρθητε***, εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ ὁποίου ***πάντες οἱ νεκροὶ*** θέλουσιν ἐγερθῇ, καὶ θέλει παραδώσει τοὺς πιστούς, τοὺς κοιμηθέντας ἐν Αὐτῷ, εἰς τοὺς προσφιλεῖς αὐτῶν, πρὸς ἀμοιβαίαν ἀναγνώρισιν καὶ ἀδελφικὴν ἐπικοινωνίαν ἐν μέσῳ τῆς παγκοσμίου χαρᾶς τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς.

Τὴν βεβαίωσιν τούτου μᾶς παρέχουσιν αἱ τρεῖς νεκραναστάσεις, αἵτινες προεικονίζουν τὴν μέλλουσαν γενικὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν. Ἀποτέλεσμα δὲ σωτήριον ἔσχε τὸ θαῦμα τοῦτο τῆς ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεως τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας: ***Φόβος ἐπέπεσεν ἐπὶ πάντας***»—ἱερὸν δέος—ἡ συναίσθησις τῆς παρουσίας Ὄντος ὑπερτέρου, παντοδυνάμου—«***Καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, λέγοντες ὅτι μέγας προφήτης ἠγέρθη ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν***»,—τουτέστι μεγαλείτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐλισσαιὲ καὶ τοῦ Ἠλία, οἵτινες μόνοι ἐκ τῶν ἀρχαίων προφητῶν ἐξετέλεσαν νεκραναστάσεις. Καὶ ἀνεγνώρισαν ἴσως ὅτι ὁ ποιῶν ταῦτα ἦτο ὁ ἐπὶ τοσοῦτον μάτην ἀναμενόμενος Μεσσίας, λέγοντες «***Ὁ Θεὸς ἐπεσκέφθη τὸν λαὸν Αὐτοῦ***».

# ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

## ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

(συνέχεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ'.

### *Αἱ Χριστιανικαὶ Ἱεραποστολαί.*

Ἡ τελευταία ἐπὶ τῆς γῆς ἐντολὴ τοῦ Ἱδρυτοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ ἦτο: «Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. κη.' 19, 20). Τὴν δ' ἐντολὴν ταύτην ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐζήτησε νὰ ἐκπληρώσῃ πάντοτε, ὁσάκις ᾐσθάνετο ἐν ἑαυτῇ τὴν ζωτικότητα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρχηγοῦ αὐτῆς. Εἴδομεν πῶς κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη ἐντὸς μὲν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους διὰ τοῦ ἐξόχου καὶ πρωτοφανοῦς παραδείγματος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐσταθείας τῶν Χριστιανῶν, ἐκτὸς δὲ τοῦ κράτους διὰ τοῦ κηρύγματος ἡρωϊκῶν ἱεραποστόλων, μεταβαινόντων ἐπὶ κινδύνῳ καὶ θυσίᾳ πολλάκις τῆς ζωῆς αὐτῶν μεταξὺ τῶν ἀγρίων καὶ ἀπολιτίστων λαῶν καὶ φυλῶν τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς.

Εἴδομεν πῶς ἀπὸ τοῦ 4ου ἕως τοῦ 10ου αἰῶνος στρατιὰ ὁλόκληρος ἱεραποστόλων ἐξῆλθε κηρύττουσα τὸν Χριστὸν πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος—στρατιά, τῆς ὁποίας μόνον τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχηγῶν περιεσώθησαν ἡμῖν: ***Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ***, ἀποστόλου τῶν Ἀρμενίων, τοῦ ***Οὐλφίλα***, ἀποστόλου τῶν Γότθων, τοῦ ***Φρουμεντίου,*** ἀποστόλου τῶν Ἀβυσσινῶν, τῆς ἀρμενίδος ***Νινοῦς***, ἀποστόλου τῶν Ἰβήρων, τοῦ ***Μαρτίνου***, ἀποστόλου τῶν Γαλατῶν, τοῦ ***Βαλεντίνου***, ἀποστόλου τοῦ Νωρικοῦ, τοῦ ***Πατρικίου***, ἀποστόλου τῆς Ἰρλανδίας, τοῦ ***Κολούμπα***, ἀποστόλου τῶν Σκώτων, τοῦ ***Κολουμπάνου***, ἀποστόλου τῶν Βουργουνδίων, τοῦ ***Βονιφατίου***, ἀποστόλου τῶν Γερμανῶν, τοῦ ***Ἄνσκαρ*** καὶ ***Χάκωνος***, ἀποστόλων τῶν Σκανδιναυῶν, τοῦ ***Κυρίλλου*** καὶ τοῦ ***Μεθοδίου***, ἀποστόλων τῶν Σλαύων, καὶ πολλῶν ἄλλων, ὧν ὁ χῶρος ἡμῶν δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀπαρίθμησιν.

Ἀπὸ τοῦ 10ου αἰῶνος παρατηρεῖται μεγίστη ἔκλειψις τοῦ ἱεραποστολικοῦ πνεύματος, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τοῦ πνευματικοῦ σκότους, ὅπερ ἐπεκάθησεν ἐπὶ τῆς Χριστιανωσύνης τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕνεκα τῆς τρομακτικῆς διαδόσεως τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, ὅστις ἠπείλει αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀναγκάζων τὸν Χριστιανικὸν κόσμον νὰ τεθῇ εἰς ἄμυναν ὑπὲρ τῶν πάντων.

Ἐν τούτοις καὶ κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς τούτους αἰῶνας ἡ ἱστορία ἔχει νὰ σημειώσῃ τὰ ὀνόματα ὀλίγων ἡρωϊκῶν ἱεραποστόλων τοῦ Χριστιανισμοῦ —τοῦ ***Ραϊμὸν Λούλ***, ὅστις εὗρε μαρτυρικὸν θάνατον κηρύττων τὸν Χριστὸν εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς τῆς

Β. Ἀφρικῆς (1315), τῶν ***Νεστοριανῶν*** ἱεραποστόλων ἐκ Βαγδάτης, Ἐδέσσης καὶ Νισίβεως, οἵτινες εἰργάσθησαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κασπίας Θαλάσσης, τὴν Νότιον Ἰνδοστάνην καὶ τὴν νῆσον Κεϋλάνην, τῶν ***Δομινικανῶν*** καὶ ***Φραγκισκανῶν*** μοναχῶν, οὓς ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Δ.' καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ὁ Θ.' ἀπέστειλαν κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα εἰς Περσίαν, Ταρταρίαν καὶ Κίναν.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 15ου αἰῶνος, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν ἐξερεύνησιν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς, ὁ Παπισμὸς ἐνεκαινίασεν ἱεραποστολικὴν προσπάθειαν εὐρυτέραν καὶ συστηματικωτέραν, καὶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ μοναχοὶ παρηκολούθουν κατὰ πόδας τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ Πορτογάλλους ἐξερευνητάς, κατακτητὰς καὶ ἀποικιστάς, πρὸς ἐκχριστιανισμὸν τῶν ἀγρίων καὶ εἰδωλολατρικῶν λαῶν. Δυστυχῶς ὁ ἱεραποστολικός οὗτος ζῆλος ἐξετρέπετο πλειστάκις εἰς μεθόδους βίας καὶ ἀπανθρωπίας, ἐντελῶς ἀλλοτρίας τοῦ Χριστιανικοῦ πνεύματος, καὶ εἰς καταδυναστεύσεις τῶν προϋπαρχόντων Χριστιανῶν (ὡς λ. χ. τῶν Ἀβυσσινῶν καὶ Συρίων, ἀνὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἰνδοστάνης).

Κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀνεφάνησαν ὡς ἱεραπόστολοι οἱ ***Ἰησουῗται.*** Ὁ πρῶτος Ἰησουΐτης ἱεραπόστολος ***Ξαβιέρος*** ἀπεβιβάσθη εἰς Γόαν τῆς Ἰνδοστάνης τῷ 1542. Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνος ἱδρύθη ἐν Ρώμῃ σύλλογος ἐκ καρδιναλίων, πρὸς συστηματικὴν ὀργάνωσιν τῆς Παπικῆς ἱεραποστολικῆς προσπαθείας, ὅστις ὠνομάσθη «Congregatio de propaganda fidei» (Σύναξις πρὸς διάδοσιν τῆς πίστεως), καὶ ὑφίσταται ἔκτοτε ὁλοὲν τελειοποιούμενος καὶ εὐρυνόμενος (1).

Αἱ διὰ τῆς Εὐαγγελικῆς Μεταρρυθμίσεως τοῦ 16ου αἰῶνος ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τῆς Ρώμης Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι κατ' ἀρχὰς δὲν ἔδειξαν κανένα ζῆλον ἱεραποστολικόν. Τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὸν ἀγῶνα, ὃν διεξήγαγον ἐπὶ αἰῶνα καὶ πλέον πρὸς στερέωσιν ἑαυτῶν ἐν Εὐρώπῃ, κατὰ τῶν σθεναρῶν ἐπιθέσεων τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ πρὸς κατάπνιξιν τῶν Εὐαγγελικῶν ἀρχῶν, πολλαχοῦ τῇ ἐκθύμῳ συνδρομῇ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Ὁ ἀγὼν οὗτος τῆς στερεώσεως καὶ ὀργανώσεως τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς συστηματοποιήσεως τῆς Εὐαγγελικῆς θεολογίας, τῆς διεκδικήσεως τῶν θρησκευτικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς πολιτικῆς ἀναγνωρίσεως, ὡς ἐξετέθη ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις, ἀπερρόφησεν ὁλόκληρον τὴν προσοχὴν καὶ ἀπησχόλησεν ὁλοκλήρους τὰς δυνάμεις τῆς Εὐαγγελικῆς Χριστιανωσύνης τοῦ 17ου αἰῶνος.

---

1) Ἐκ τοῦ τίτλου τούτου προῆλθεν ἡ διεθνὴς λέξις ***«προπαγάνδα»***, σημαίνουσα πᾶσαν συστηματικὴν προσπάθειαν πρὸς διάδοσιν ἰδέας ἢ διδασκαλίας τινός, θρησκευτικῆς ἢ πολιτικῆς.

Ἡ ἐν Ρώμῃ Σύναξις τῆς Προπαγάνδας εἶναι τὴν σήμερον εὐρυτάτη ὀργάνωσις. Περιλαμβάνει σχολὴν (Κολλέγιον) πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ καταρτισμὸν ἱεραποστόλων, μέγα τυπογραφεῖον πρὸς ἐκτύπωσιν βιβλίων, φυλλαδίων, κλπ. διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἱεραποστολῶν, ἰδιαίτερον τμῆμα ἀσχολούμενον μὲ τὰς Ἀνατολικὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας (Ὀρθοδόξους, Οὐνίτας, Μαρωνίτας, Ἰακωβίτας, Συρίους, Κόπτας, κτλ.) καὶ βιβλιοθήκην πλουσιωτάτην, εἰδικὴν διὰ τοὺς σκοποὺς αὐτῆς. Ἔχει τὴν διεύθυνσιν πασῶν τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἱεραποστολῶν καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον, διορίζουσα ἐπισκόπους, ἱερεῖς, ἱεραποστόλους καὶ διδασκάλους καθ' ὅλον τὸν ἱεραποστολικὸν ἀγρόν. Οὐδεμία ἄλλη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἔχει ὀργάνωσιν ἱεραποστολικὴν τόσῳ τελειοποιημένην καὶ συστηματικήν.

Κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα ἡ μόνη θρησκευτικὴ προσπάθεια τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν ἔξω τῆς Εὐρώπης ὑπῆρξεν ἐν ταῖς Ἀγγλικαῖς καὶ Ὁλλανδικαῖς ἀποικίαις ἡ σύμπηξις κοινοτήτων καὶ ἐκκλησιῶν μεταξὺ τῶν ἀποίκων καὶ ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν αὐτοχθόνων μαύρων ἢ ἐρυθροδέρμων.

Μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1664 ὁ Αὐστριακὸς βαρῶνος Φὸν Βέλτς ἐξέδωκεν ἔκκλησιν πρὸς τὰς ἁπανταχοῦ Εὐαγγελικὰς Ἐκκλησίας ὑπὲρ ἱδρύσεως εἰδικοῦ συνδέσμου ἢ ὀργανώσεως πρὸς εὐαγγελισμὸν τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ἀπολιτίστων λαῶν. Ἡ ἔκκλησις ὅμως αὕτη δὲν ἔσχε σοβαρὰ ἀποτελέσματα. Πολλοὶ ἀπήντησαν ὅτι ἑκάστη Χριστιανικὴ χώρα ἔδει νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν μὴ Χριστιανῶν γειτόνων αὐτῇ λαῶν, ὡς λ. χ. οἱ Ἕλληνες νὰ ἐκχριστιανίσουν τοὺς Τούρκους, αἱ διάφοροι ἀποικίαι τοὺς πλησιεστέρους αὐταῖς εἰδωλολάτρας, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Βλέπων ὁ Βέλτς τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην, ἀπεφάσισε νὰ ἀφιερώσῃ ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ συνίστα εἰς ἄλλους, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν Ὁλλανδικὴν Γουϊάναν (τῆς Ν. Ἀμερικῆς) εἰργάσθη ἐκεῖ ὡς ἱεραπόστολος μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Ἡ ἀρχὴ ὅμως τοῦ 18ου αἰῶνος εἶδε μεταστροφὴν εἰς τὸ φρόνημα τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν. Τῷ 1705 ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Φρειδερῖκος ὁ Δ'. ἵδρυσεν ἱεραποστολὴν εἰς τὰς ἀκτὰς Κορομάνδελ τῆς Ἰνδοστάνης, ἥτις εἰργάσθη ἐπὶ πολὺ μετ' ἀφοσιώσεως καὶ ἐπιτυχίας. Τῷ 1731 οἱ ***Μοραβιανοὶ Ἀδελφοί***, μόλις ἀπέκτησαν ἀνακούφισιν ἐκ τῶν διωγμῶν τῶν Παπικῶν καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν ἀσφαλείᾳ ἐν Σαξωνίᾳ ὑπὸ τὸν Τσίντσεντορφ, ᾐσθάνθησαν τὴν ἱεραποστολικὴν πνοὴν καὶ ἐξῆλθον εἰς εὐαγγελισμὸν λαῶν μακρυνῶν καὶ ἀπολιτίστων. Ἂν καὶ στερούμενοι χρημάτων, καὶ μὴ «βαστάζοντες βαλάντιον μηδὲ πήραν», ἐρρίφθησαν εἰς τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον μετὰ τοσούτου ζήλου, ὥστε ἐντὸς δέκα ἐτῶν εἶχον ἱδρύσει ἱεραποστολικοὺς σταθμοὺς εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Ν. Ἀμερικήν, τὴν Γροιλανδίαν, μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων τῆς Β. Ἀμερικῆς, εἰς τὴν Ταρταρίαν, τὴν Ἀλγερίαν, τὴν Λαπλανδίαν, τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τὴν Κεϋλάνην.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ ἱεραποστολικὴ προσπάθεια πάντοτε ἐγίνετο ὑπὸ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ κράτους ἢ τοῦ Παπισμοῦ. Οἱ Μοραβιανοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ἰδιῶται ἱεραπόστολοι, συντηρούμενοι ὑπὸ προαιρετικῶν ἰδιωτικῶν βοηθημάτων. Ἡ κατεύθυνσις αὕτη ἔλαβε μεγάλην ἐνίσχυσιν περὶ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος διὰ τῆς ἱδρύσεως ***ἱεραποστολικῶν συλλόγων ἢ ἑταιριῶν*** ἐξ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ ἰδιωτικῶν πόρων.

Σκαπανεὺς καὶ ἀπόστολος τῆς νέας ταύτης κινήσεως ὑπῆρξεν ὁ ***Γουλιέλμος Καίρυ*** (William Carey), ἱεροκῆρυξ Βαπτιστὴς ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅστις διὰ τῶν φλογερῶν αὐτοῦ κηρυγμάτων ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν ἐθνῶν, ὡς τοῦ πρωτίστου καθήκοντος τῶν Χριστιανῶν, ἐξήγειρε μέγα ρεῦμα πνευματικῆς ἀναζωπυρήσεως ἀνὰ τὴν Ἀγγλίαν, ὅπερ ἔσχεν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἵδρυσιν τῆς ***Βαπτιστικῆς Ἱεραποστολικῆς Ἑταιρίας*** (1792). Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ ἴδιος Καίρυ ἀπῆλθεν ὡς ἱεραπόστολος εἰς Ἰνδοστάνην, ὅπου παραλλήλως πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἤρχισε μεταφράζων τὴν Ἁγίαν Γραφὴν εἰς τὴν Βεγγαλικὴν

γλῶσσαν, ἐντὸς δὲ ὀλίγου χρόνου ἵδρυσε σχολεῖον καὶ τυπογραφεῖον, ὅπερ προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα.

Αἱ θερμαὶ ἐκθέσεις καὶ ἐκκλήσεις τοῦ Καίρυ ἐξ Ἰνδοστάνης, δημοσιευόμεναι ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐξήγειραν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας μεγάλην συγκίνησιν, ἐξ ἧς προῆλθε κατὰ τὸ 1795 ἡ ***Λονδίνειος Ἱεραποστολικὴ Ἑταιρία*** (London Missionary Society), εἰς ἣν συμμετεῖχον ἅπασαι αἱ Εὐαγγελικαὶ ἀποχρώσεις, καὶ κατὰ τὸ 1799 ἡ ***Ἐκκλησιαστικὴ Ἱεραποστολὴ*** (Church Missionary Society), ἥτις περιελάμβανε μόνον Ἀγγλικανούς.

Τῷ δὲ 1814 ἱδρύθη ἡ ***Μεθοδιστικὴ Ἱεραποστολικὴ Ἑταιρία*** (Wesleyan Missionary Society). Ἅπασαι αὗται αἱ μεγάλαι Ἀγγλικαὶ ἱεραποστολαὶ ἔκτοτε διατηροῦσιν εὐρὺ ἔργον εἰς ἁπάσας τὰς μὴ Χριστιανικὰς χώρας, κυρίως ὅμως εἰς τὰς εὑρισκομένας ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν.

Εἰς τὴν Ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην τῷ 1780 ἱδρύθη ἐν Ἑλβετίᾳ ἡ ***Ἱεραποστολὴ τῆς Βασιλείας*** (Baseler Mission), καὶ τῷ 1797 ἡ ***Ὁλλανδικὴ Ἱεραποστολικὴ Ἑταιρία***. Ἐν Ἀμερικῇ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν καὶ τὴν ἐμπέδωσιν ἀπολύτου θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος, ἐστράφη καὶ τῶν ἐκεῖ Προτεσταντικῶν ἐκκλησιῶν ἡ προσοχὴ καὶ ὁ ζῆλος πρὸς τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον, ἱδρύθησαν δὲ βαθμηδὸν διάφοροι μεγάλαι ἱεραποστολικαὶ ἑταιρίαι, ἐξ ὧν αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ ***Ἀμερικανικὴ*** (American Board of Foreign Missions, 1810), ἡ ***Βαπτιστικὴ*** (1814), ἡ ***Πρεσβυτερικὴ*** (1837), κτλ.

Ἐπίσης ὑπάρχουσι σήμερον διάφοροι Προτεσταντικαὶ ἱεραποστολικαὶ ὀργανώσεις ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Νορβηγίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Δανίᾳ καὶ Σουηδίᾳ.

Τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡ ἱεραποστολικὴ δρᾶσις περιωρίσθη κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας εἰς ὅ,τι κατώρθωσεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας ἐν Σιβηρίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Κίνᾳ καὶ Ἀλάσκᾳ. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐκολοβώθη, ἂν μὴ ἀνεστάλη, ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως ἐν Ρωσσίᾳ τοῦ Σοβιετισμοῦ.

Κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ ἔτους 1908, αἱ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον Ρωμαιοκαθολικαὶ ἱεραποστολαὶ περιελάμβανον ἱερεῖς Εὐρωπαίους 7933, αὐτόχθονας 5837, λαϊκοὺς ἐργάτας 5270, ἀδελφὰς 21,320, κατηχητὰς 24,524, αὐτόχθονας προσηλύτους 7,441,215, κατηχουμένους 1,517,909. Ὁ μέσος ἐτήσιος ὅρος τῶν βαπτιζομένων ἐνηλίκων προσηλύτων ἀνέρχεται εἰς 190,000. Τὰ Ρωμαιοκαθολικὰ ἱεραποστολικὰ σχολεῖα ἔχουσι σύνολον 840,000 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν εἰς τὰ πρωτοβάθμια καὶ 66,000 εἰς τὰ δευτεροβάθμια, 90,000 δὲ εἰς τὰ ὀρφανοτροφεῖα. Ἡ Ρωμαϊκὴ Προπαγάνδα διατηρεῖ καὶ διευθύνει 24,000 σχολεῖα, 28,000 ἐκκλησίας καὶ παρεκκλήσια, καὶ 43,000 ἱεραποστολικοὺς σταθμούς.

Τῶν Προτεσταντικῶν ἱεραποστολῶν ἡ στατιστικὴ τοῦ ἔτους 1907 εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Ἱεραπόστολοι κεχειροτονημένοι 5735, λαϊκοὶ ἱεραπόστολοι 2802, γυναῖκες ἱεραπόστολοι 4387, ἱεροκήρυκες αὐτόχθονες κεχειροτονημένοι 5273, κοινωνὰ μέλη αὐτοχθόνων ἐκκλησιῶν 1,957,450, προσκείμενοι 4,361,138, ἱεραποστολικὰ σχολεῖα 28,868 μὲ 1,302,902 μαθητὰς καὶ μαθητρίας.

(ἀκολουθεῖ).

# ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΥ Ε. ΓΛΑΔΣΤΩΝΟΣ

## «Ο ΑΠΟΡΘΗΤΟΣ ΒΡΑΧΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ»

*(Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ Γ' Κεφαλαίου)*

### Ἡ ἀποστολὴ καὶ τὸ ἔργον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν περιλήψει.

*(συνέχεια)*

*Πολλάκις ἀκούομεν νὰ λέγηται ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην. Εἰς τοὺς λόγους τούτους περιέχεται πολὺ περισσότερον παρ' ὅσον ἁπλῆ ἐκφώνησις αὐτῶν μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν καὶ ὅμως δὲν καλύπτουσι τὴν ὅλην ἔκτασιν τοῦ ζητήματος. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ρίψωμεν βλέμμα πρῶτον εἰς τὴν ἡνωμένην ἐνέργειαν τῶν δύο Διαθηκῶν ἵνα πλήρως ἀναμετρήσωμεν τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τῆς Παλαιᾶς. Καθὼς οἱ οὐρανοὶ καλύπτουσι τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν, οὕτως ἡ Γραφὴ καλύπτει καὶ περιλαμβάνει τὴν ὅλην ἔκτασιν τοῦ ἀνθρωπίνου προορισμοῦ . . . Ἀλλ' εἶναι θαυμαστὸν νὰ παρατηρήσῃ τις πόσον μέγα μέρος τῆς ὅλης ἐκτάσεως κεῖται ἀμέσως ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὸ μεταξὺ τοῦ προφήτου Μαλαχίου καὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ διάστημα δὲν εἶναι τόσον μέγα ὥστε νὰ ἐκλίπῃ πᾶσα συνέχεια, ἥτις μάλιστα διετηρήθη δι' ἐξωτερικῶν ἐθίμων θεόθεν ὁρισθέντων, ἴσως δὲ καὶ διὰ τῆς ποιήσεως τινῶν τῶν Ψαλμῶν...*

*Ἱστορικὴ ἔρευνα μέχρι τοῦδε γενομένη δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μεταφέρωμεν πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν πιθανὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἀδαμιαίου γένους πέραν ἐποχῆς τινος μεταξὺ 4.000 καὶ 6.000 ἐτῶν πρὸ Χριστοῦ. Ἐὰν δέ, ὅπερ φαίνεται πιθανόν, ἡ περὶ Δημιουργίας ἀφήγησις μετεδόθη ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς, καὶ ἡ τοῦ Κατακλυσμοῦ ἐξιστόρησις εἶναι ὡσαύτως σύγχρονος, εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν Χριστιανὸν νὰ παρατηρήσῃ ὅτι κατὰ μέγιστον μέρος τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας ἡ δροσίζουσα βροχὴ τῆς Θείας ἐμπνεύσεως κατήρχετο μὲ ὀλίγας συγκριτικῶς διακοπὰς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ὅτι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς συνελέγη καὶ διετηρήθη ἐν τῷ ἱερῷ τόμῳ. Παρατρέχοντες πᾶν ζήτημα φιλολογικῆς μορφῆς καὶ λεπτομερειῶν, ἀνευρίσκομεν τὸ πιθανὸν ὑλικὸν τῶν ἀρχαιοτάτων μεταξὺ τῶν ἱερῶν βιβλίων πολὺ πρὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Οὕτω δὲ θαυμαστὴ εἰκὼν παρουσιάζεται ἐνώπιον ἡμῶν οὐ μόνον ἰσχυρῶς κατέχουσα διάνοιαν, καρδίαν καὶ συνείδησιν, ἀλλὰ καὶ ὡς νομίζω, μοναδικὴ διὰ τὴν ἱστορικὴν ἐπιβολὴν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας...*

*Εὑρίσκομεν λοιπὸν ὅτι, ἐκτὸς τοῦ ζητήματος τῆς ἠθικῆς ἁγνότητος καὶ ὕψους, αἱ Γραφαὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διακρίνονται ἀπὸ τῶν ἱερῶν βιβλίων διαφόρων ἐθνῶν κατὰ σπουδαιότατά τινα σημεῖα. Ἀσχολοῦνται μὲ τὸ Ἀδαμιαῖον γένος ὡς σύνολον. Ἀρχίζουν μὲ τὴν προετοιμασίαν τῆς γῆς διὰ τὴν κατοίκησιν καὶ χρῆσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀκολούθως ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἀνθρώπου ἐμφανίσεως σύρουσι γραμμὴν καθαρῶς προσωπικῆς ἱστορίας μετὰ παρατηρήσεων λίαν ἀξιοσημειώτων, καίπερ συντομωτάτων, περὶ ἀνθρωπίνων οἰκογενειῶν ἀποκλινουσῶν πρὸς διαφό-*

*ρους διευθύνσεις. Καθὼς δὲ ἡ διήγησις ἀπὸ προσωπικῆς γίνεται ἐθνική, ἤτοι ἀπὸ τῆς Ἐξόδου καὶ ἑξῆς, ἡ γραμμὴ αὕτη ἐξαπλοῦται εἰς ὕφασμα, καὶ ἐν τέλει περικλείει τὸ ὅλον γένος τῶν ἀνθρώπων.*

*Αἱ Γραφαί, ἃς ἡμεῖς κατέχομεν, δὲν ἐδόθησαν ἐφάπαξ, ὡς τὰ ἔργα τοῦ Κομφουκίου ἢ τοῦ Ζωροάστρου ἐντὸς τῶν οἰκείων αὐτῶν σφαιρῶν. Δὲν παρέχουσιν ἁπλοῦν κώδικα ἠθικῆς ἢ νόμων· ἀλλ' ὁ χαρακτήρ των εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἱστορικός, ἐν ᾧ συγχρόνως ἀποκαλύπτουσι διεισδύουσάν τινα καὶ συνεχῶς παροῦσαν ἐξ οὐρανοῦ ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Τὸ δὲ σύνολον εἶναι συνυφασμένον εἰς ἓν ὅλον: πρῶτον, δι' ἁλύσεως θείων ἐνεργειῶν καὶ ἀνθρωπίνων ὁδηγῶν ἐνεργούντων ὑπὸ Θείαν ἐξουσίαν, ἥτις διατηρεῖται καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ χρόνου καθ' ὃν πολιτικὴ ὑποδούλωσις ὡς ἄλλη Αἰγυπτιακὴ δουλεία κατέστη ἡ σχεδὸν σταθερὰ μοῖρα τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ· δεύτερον διὰ τῆς Μεσσιανικῆς ἐλπίδος, διὰ τοῦ φωτὸς τῆς προφητείας τοῦ φέγγοντος ἐν σκοτεινῷ τόπῳ καὶ ὁδηγοῦντος τὰ πνεύματα τῶν εὐσεβῶν πρὸς τὸ «πλήρωμα τοῦ χρόνου» καὶ τὴν γέννησιν τοῦ «Θαυμαστοῦ Παιδίου», οὕτως ὥστε διὰ τῆς ἐλπίδος ταύτης ὡς διὰ δεσμοῦ συνάπτονται τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μετὰ τῶν τῆς Χριστιανικῆς οἰκονομίας καὶ συνεχίζουν τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ δι' αὐτῆς μέχρι τῆς συντελείας. Ὅθεν ἔχομεν τὴν παρρησίαν νὰ ἐρωτήσωμεν: Τί παράλληλον πρὸς τὴν περίληψιν ταύτην δύναται νὰ παρουσιάσῃ οἱονδήποτε τῶν ἱερῶν συγγραμμάτων τῶν κατεχομένων ὑπὸ οἱουδήποτε ἄλλου ἔθνους τῆς γῆς;*

*Ἡ ἀποστολὴ λοιπὸν καὶ τὸ ἔργον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡς παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν περιεχομένων αὐτῆς, εἶναι μοναδικὰ μεταξὺ τῶν λοιπῶν θρησκειῶν· διότι αὕτη ἀσχολεῖται μὲ τὸν ἄνθρωπον ἐν συνόλῳ· καλύπτει τὸν σύμπαντα χρόνον· εἶναι ἐξ ἴσου κατάλληλος διὰ πᾶσαν φυλὴν καὶ πᾶσαν χώραν τῆς ὑφηλίου. Καὶ συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι αὕτη ἱστορία πρῶτον τῆς ἁμαρτίας καὶ εἶτα τῆς ἀπολυτρώσεως.*

*Ὁ Κύριος ἡμῶν εἶπέ ποτε μετ' ἐμφάσεως: «Δὲν ἔχουσι χρείαν ἰατροῦ οἱ ὑγιαίνοντες ἀλλ' οἱ πάσχοντες» (Ματθ. θ'. 12)· οἱ δὲ λόγοι οὗτοι ἀποκαλύπτουσι τὴν ῥίζαν τῆς ὅλης ὑποθέσεως. Ὑπάρχει ἢ ὄχι βαθεῖά τις νόσος ἐν τῷ κόσμῳ, ἥτις κατακαλύπτει αὐτὸν ὥς τις κατακλυσμὸς καὶ πνίγει εἰς μέγαν βαθμὸν τὰς καρποφόρους δυνάμεις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως; Ἡμεῖς ὡς ἀνθρώπινον γένος εἴμεθα ὑγιεῖς ἢ ἀσθενεῖς, καὶ μάλιστα σοβαρῶς ἀσθενεῖς;*

*Νομίζω ὅτι εἰς ἄνθρωπον βλέποντα ὀρθῶς καὶ ἀμερολήπτως σκεπτόμενον θὰ φανῇ παράδοξον νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν ἀπόκρισιν, ἥτις πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο...*

*Ἡ ἀφήγησις περὶ τῆς Πτώσεως εἶναι σύμφωνος πρὸς τοὺς νόμους μεγάλης καὶ περιεκτικῆς φιλοσοφίας, καὶ πᾶσαι αἱ κατ' αὐτῆς ἀντιρρήσεις προκύπτουν ἐκ στενωτέρων καὶ ἐπιπολαιοτέρων τρόπων τοῦ σκέπτεσθαι... Ἡ ἀφήγησις αὕτη μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ κακὴ χρῆσις τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως εἶναι ἡ πηγὴ πάσης ἁμαρτίας καὶ ἡ πρωτεύουσα πηγὴ τῆς ἀκολουθούσης αὐτὴν ἀθλιότητος, ἥτις ἀκόμη καλύπτει τὴν γῆν καὶ περιβάλλει τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ὥς τις ἠθικὸς κατακλυσμός. Μᾶς δεικνύει τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ ἐξ ἴσου ὑπεύθυνον δι' ἀπείθειαν πρὸς*

*ἁπλῆν τινα ἐντολήν, ὅσον ἐν τῇ ἀνδρικῇ ἡλικίᾳ ὁ παραβαίνων τοὺς νόμους ἐκείνους τοῦ κατ᾿ οὐσίαν δικαίου καὶ ἀδίκου, οἵτινες μένουσιν ἀείποτε περιβεβλημένοι τὴν μεγαλειότητα τοῦ θείου κύρους. Μᾶς διδάσκει πῶς ἡ ἁμαρτία γεννᾷ ἁμαρτίαν· πῶς ἡ ἀνταρσία τοῦ πλάσματος κατὰ τοῦ Πλάστου ἔσχεν ὡς ἄμεσον ἐπακολούθημα τὴν ἀνταρσίαν τῶν κατωτέρων ὁρμῶν τοῦ πλάσματος κατὰ τῶν ἀνωτέρων αὐτοῦ δυνάμεων τοῦ νοῦ καὶ τῆς βουλήσεως. Μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ ἁμαρτία δὲν εἶναι ὡς τὸ πτηνὸν τὸ διασχίζον τὴν ἀτμόσφαιραν πλησίον μας, ἥτις εὐθὺς ἑνοῦται μετὰ τὴν πάροδον αὐτοῦ μὴ ἀφίνουσα ἴχνος τῆς διαβάσεώς του. Ἐξ ἐναντίας ἀλλοιοῖ ἐπὶ τὸ χεῖρον αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις τὴν ἐκτελεῖ, καὶ ἀφίνει αὐτὸν εἰς ἀσθενεστέραν κατάστασιν. Τὴν κατάστασιν ταύτην αὐτὸς κατὰ τοὺς ἀδυσωπήτους νόμους τῆς φύσεώς του μεταβιβάζει εἰς τοὺς ἀπογόνους του, ἐν οἷς ἡ κατάστασις αὕτη κατὰ διαφόρους μὲν βαθμοὺς ἀλλὰ φανερῶς καὶ ἀναντιρρήτως ἀποδεικνύει τὴν πρὸς τὸ κακὸν ῥοπὴν ἣν προσέλαβε, καὶ τὴν ὁποίαν διατηρεῖ, ἕως οὗ διορθωθῇ καὶ ἀνακαινισθῇ διὰ τοῦ θεραπευτικοῦ ἐκείνου μέσου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἔργον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης νὰ προεικονίσῃ, τῆς δὲ Καινῆς νὰ παρουσιάσῃ. Πανταχοῦ λοιπὸν ἐν τῇ ἀφηγήσει ταύτῃ τῆς Πτώσεως εὑρίσκομεν ὅτι ἡ Γραφὴ εἶναι ἔμπλεως τῶν ὑψίστων ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης.*

*(ἕπεται συνέχεια)* **Ξ. Π. Μόσχου.**

# Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΛΑΟΣ

## ΠΩΣ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΣΩΘΗ ΤΟ ΕΘΝΟΣ

(συνέχεια καὶ τέλος).

Ἡ προσδοκωμένη βασιλεία τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης θὰ ἦναι πραγματωθὲν γεγονός. «Ὄνειρον!» θὰ εἴπῃ τις. «Ὡραῖον ὄνειρον!» Ναί, ὄνειρον, ***ἐὰν τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ἦναι ἀληθές.*** Ἐὰν δύναμίς τις βελτιωτικὴ καὶ ἀνυψωτικὴ δὲν ἔλθῃ ἵνα ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων ἰσχυροτέρα τῶν παθῶν καὶ ὀρέξεων αὐτῶν, τότε οὔτε ἀναμόρφωσις συστημάτων, οὔτε ἀνατροπὴ συστημάτων, οὔτε πρόοδος πολιτισμοῦ οὔτε ἐπιστήμη, οὔτε ἐκπαίδευσις, οὔτε ἐλευθερία θὰ ὦσιν ἱκαναὶ νὰ φέρωσι τοιαύτην τινὰ εὐχάριστον κατάστασιν πραγμάτων. Ἐνόσῳ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἰδιοτελεῖς, ἄσωτοι, ἄτιμοι, ἔξυπνοι περὶ τὰ δίκαιά των, ἀμέριμνοι δὲ περὶ τὰ καθήκοντά των, ἡ πηγὴ τῆς ἀνηθικότητος, τῆς διχονοίας καὶ τῆς κακοδαιμονίας θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ῥέῃ ἀφθόνως. Ὁ ἀγὼν θὰ προβαίνῃ μεταξὺ πλούτου καὶ ἀνεχείας, δυνάμεως καὶ ἀδυναμίας, ἰσχύος καὶ δικαίου. Τὰ πλούτη θὰ γεννῶσιν εἰσέτι πλούτη καὶ ἡ πτωχεία θὰ παράγῃ πτωχείαν. Ὁ ἔχων πολλὰ θὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἔχῃ ἔτι περισσότερα, καὶ ὁ μηδὲν κεκτημένος θὰ αἰσθάνεται ὅτι στερεῖται τῆς μερί-

δος του εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς. Ἐὰν τὸ ἐπικρατοῦν ἀξίωμα ἦναι «ἕκαστος δι' ἑαυτὸν», τί ἔχει νὰ ἀναμένῃ ὁ πτωχὸς, ἀγωνιζόμενος μόνος ἐναντίον ὅλων τῶν πλησίων του; Ὑποθέσατε ὅμως ὅτι τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ἀξίωμα τῆς Κ. Διαθήκης, «Μὴ ἀποβλέπετε ἕκαστος τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος εἰς τὰ τῶν ἄλλων» (Φιλιπ. β.' 4), τότε ἕκαστος, ὅσον ἀδύνατος καὶ πτωχὸς καὶ ἂν ἦναι, θὰ εὕρῃ πάντα ἄλλον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ἐναντίον του. Τοῦτο ταχέως θὰ ἐπενέγκῃ ἰσχυρὰν διαφορὰν εἰς τὸν ἐμπορικὸν καὶ εἰς πάντα ἄλλον κλάδον τῆς ζωῆς, δημόσιον ἢ ἰδιωτικόν.

Ἐνταῦθα εἶναι φυσικὸν νὰ ἐρωτήσῃ τις, Ἀφοῦ ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι τόσῳ καλὸς «καὶ διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν», πῶς εἰς δέκα ἐννέα ὅλους αἰῶνας δὲν ἐπέτυχε περισσότερον εἰς τὸ νὰ βελτιώσῃ τὸν κόσμον; πῶς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξοβελίσῃ τὸν πόλεμον, νὰ ἐξαλείψῃ τὴν μεταξὺ τῶν τάξεων διαμάχην, νὰ καθαρίσῃ τὸν κοινωνικὸν βίον, νὰ καταρρίψῃ τὰ βάρη ἀπὸ τῶν ὤμων τῶν ἀδυνάτων καὶ τῶν πτωχῶν;

Ἡ ἀπάντησις εἶναι δυσάρεστος ἀλλ' ἁπλῆ: Διότι ὁ πλεῖστος κόσμος δὲν εἶναι πράγματι χριστιανός. Ἀκόμη καὶ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καλοῦμεν Χριστιανικὰ ἔθνη, ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἔχει ποτὲ ἐφαρμοσθῆ ὅπως ἔπρεπε. Τὸ ὄνομα καὶ ἡ μορφὴ αὐτοῦ ἔχει καταλάβει τὴν θέσιν τῆς πραγματικότητος. Οἱ ἄνθρωποι ἐπολέμησαν περὶ δογμάτων, ἱεροτελεστιῶν, ἀμφίων, ἀξιωμάτων, πλούτου, δυνάμεως, ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῷ ἐντελῶς ἐστεροῦντο τοῦ πνεύματος Αὐτοῦ καὶ ἐποδοπάτουν τὰς ῥητὰς καὶ σαφεστάτας Αὐτοῦ ἐντολάς. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μεμφώμεθα τὸν Χριστιανισμόν. Εἰς ἀπείρους περιστάσεις, οἱ ὁμολογοῦντες ἑαυτοὺς ὑπερμάχους τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπῆρξαν οἱ χείριστοι αὐτοῦ πολέμιοι. Αἱ Χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι καὶ οἱ ὁμολογοῦντες ἑαυτοὺς Χριστιανοὺς πρέπει νὰ κριθῶσι διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ—οὐχὶ ὁ Χριστιανισμὸς δι' αὐτῶν.

Ἂς μὴ λησμονήσωμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον ὑπῆρξαν, καὶ ὑπάρχουσι καὶ σήμερον μυριάδες Χριστιανῶν τόσῳ γνήσιοι καὶ δίκαιοι, πλήρεις ἀγάπης καὶ αὐτοθυσίας, ὥστε, ἐὰν ***πᾶς ἄνθρωπος ἦτο ὅπως αὐτοὶ*** (ἂν καὶ οὗτοι παραδέχονται ἑαυτοὺς ὅτι εἶναι ἀτελεῖς) ὁ κόσμος οὗτος ἤθελε μεταποιηθῆ εἰς ἐπίγειον παράδεισον. Οἱ τοιοῦτοι δὲν ἀνήκουσιν εἰς ἰδιαιτέραν τινὰ χριστιανικὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' εἶναι Χριστιανοὶ ἀγαπῶντες τὸν Ἰησοῦν ὡς τὸν Σωτῆρά των περισσότερον παρ' ὅσον ἀγαπῶσι ἄλλο τι πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐπιθυμοῦντες ὑπὲρ πᾶν ἄλλο νὰ μιμηθῶσι καὶ ὁμοιωθῶσι πρὸς Αὐτόν.

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι ὄνειρον. Οὐδὲ ἐνέχει τι τὸ φαντασιῶδες ἢ μὴ πραγματικόν. Συχνάκις φαντασιώδη ὀνειροπολήματα, κενὰ ἐπινοήματα καὶ αἰσθηματικαὶ ἀπάται ἐξελήφθησαν ὡς Χριστιανισμός. Ἀλλ' ὁ γνήσιος Χριστιανισμὸς εἶναι τὸ πρακτικώτερον πρᾶγμα ἐν τῷ κόσμῳ. Καίπερ μεγάλοι οἱ σκοποί του καὶ ἀπεριόριστοι αἱ ἐλπίδες του, ἀποκαλύπτει ὅμως μίαν κατάλληλον καὶ ἱκανὴν μέθοδον διὰ πᾶν ὅ,τι ὑπόσχεται νὰ κάμῃ —ἐπαρκοῦντα λόγον δι' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπαγγελίας. Διὰ νὰ γνωρίζωμεν δὲ ἀκριβῶς τί εἶναι, πρέπει νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην. Τὰ Εὐαγγέλια δίδουσι τοὺς λόγους, τὰς πράξεις καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἰησοῦ. Αἱ Πράξεις καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ δεικνύουσι πῶς οἱ Ἀπόστολοι Αὐτοῦ ἀνέπτυξαν τὴν διδασκαλίαν Του, καὶ ποῖον ἦτο τὸ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες

ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ κληθὲν ***Εὐαγγέλιον***, δηλαδή, ὅτι Αὐτὸς ὅστις ἐσταυρώθη, ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνῃ πλέον, εἶναι Θεῖος Σωτὴρ ἱκανὸς νὰ σώζῃ ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, πρόθυμος νὰ δέχεται, νὰ συγχωρῇ, νὰ βοηθῇ, νὰ σώζῃ τώρα εἰς τὸ παντελὲς πάντα προσερχόμενον εἰς Αὐτόν· ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκε τὴν πειστικωτάτην ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης Του πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἑπομένως εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας πάντων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι ἡ διδασκαλία, ἡ δύναμις καὶ ἡ παρηγορία τοῦ Πνεύματος Αὐτοῦ προθύμως καὶ εὐκόλως χορηγοῦνται εἰς πάντα θερμῶς ἐπιθυμοῦντα καὶ ζητοῦντα αὐτά. Εἀν τοῦτο δὲν εἶναι Εὐαγγέλιον, τί εἶναι λοιπόν;

Τοῦτο εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον ἐκήρυξαν οἱ Ἀπόστολοι. Ἐθνικοὶ κύριοι δούλων, εὐγενεῖς, φιλόσοφοι, θηρευταὶ ἡδονῶν καὶ διασκεδάσεων, δὲν ἠδύνατο νὰ κρύψωσι τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν, βλέποντες τοὺς δούλους των, τοὺς πτωχοτάτους τῶν πτωχῶν, τοὺς μᾶλλον ἀβοηθήτους ἐκ τῶν πασχόντων, νὰ ζῶσι μὲ τὸ νέον φῶς ἐπὶ τῶν προσώπων των ἐξ αἰτίας τῆς νέας ἐλπίδος καὶ χαρᾶς καὶ ἀγάπης, αἵτινες ἐνεφυτεύθησαν εἰς τὰς καρδίας των. Καὶ ὅμως οὗτοι περιεφρόνουν καὶ ἀπέρριπτον τὴν νέαν θρησκείαν, ὅπως οἱ ἄνθρωποι σήμερον περιφρονοῦσι καὶ ἀπορρίπτουσι τὴν παλαιὰν θρησκείαν. Ἑκατοντάδες ἀγχίνοες καὶ πεπαιδευμένοι ἄνδρες καταγίνονται μὲ ὅλην των τὴν δύναμιν νὰ τὴν ἀποδείξωσι ψευδῆ. Ἓν μόνον πρᾶγμα οὗτοι δὲν ἀξιοῦσι νὰ πράξωσιν, ἢ ἂν τὸ πράττωσι, δὲν εἶναι εἰμὴ ἁπλῆ ἀξίωσις, ἡ ὁποία δύναται μὲν νὰ ἐπιδείξῃ ἑαυτὴν λαμπρότητα ἐν μυθιστορήμασιν, ἀποτυγχάνει ὅμως ἐν πράξει. Δὲν δύνανται νὰ δώσωσιν εἰς τὸν κόσμον ἄλλο τι δυνάμενον νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν θέσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ δημοσίᾳ καὶ τῇ ἰδιωτικῇ ζωῇ, διὰ τὸν πτωχόν, τὸν ἐγκαταλελειμμένον, τὸν τεθλιμμένον, τὸν πάσχοντα, τὸν θνήσκοντα. Καὶ ἓν πρᾶγμα δὲν δύνανται νὰ ἀρνηθῶσιν. ὅτι δηλ., ἂν τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι ἀληθές, ὑπάρχει ἐλπὶς δι' ὅλους ὅτι ἐὰν πάντες παραδεχθῶσι αὐτὸ ὡς ἀληθές, καὶ ἐφαρμόσωσιν αὐτὸ εὐσυνειδήτως, αἱ ἠνεῳγμέναι πληγαὶ τῆς κοινωνίας θὰ ἐπουλωθῶσι, τὰ βαρέα φορτία θὰ λυθῶσιν ἀπὸ τῶν ὤμων τῶν καμφθέντων καὶ κυρτωθέντων ὑπὸ τὸ βάρος αὐτῶν, τὰ συσσωρευμένα πλούτη θὰ ἀρχίσωσι νὰ ῥέωσιν εἰς εὐρέα ρυάκια ἀγαθοεργίας, αἱ πηγαὶ τῶν ἀντιπαθειῶν μεταξὺ διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων θὰ στειρεύσωσι καὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ εὕρωσιν ὅτι ἡ ἀδελφότης δὲν εἶναι ἁπλῆ φαντασμαγορία ἀλλὰ πραγματικότης.

Μία μεγάλη ἀλήθεια γίνεται καταφανὴς ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων, ὅτι ἡ ῥίζα τῆς ἀνθρωπίνης ἀθλιότητος εἶναι ἡ ***διάπραξις τοῦ κακοῦ***, τὴν ὁποίαν ἡ Γραφὴ ὀνομάζει ***ἁμαρτίαν***, Πόλεμος, δουλεία, κατάθλιψις τοῦ πτωχοῦ, ἀκρασία καὶ ἁμαρτία παντὸς εἴδους, αἰσχροκερδὴς πλουτισμός, ἀσωτεία, τρομερὰ ἀνέχεια ὅλα αὐτὰ πηγάζουσιν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ***παραβαίνουσι τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ***. Δὲν ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας των καὶ τὸν πλησίον των ὡς ἑαυτούς. Ἑπομένως τὸ μόνον φάρμακον, τὸ δυνάμενον νὰ θεραπεύσῃ ῥιζηδὸν ὅλας τὰς πληγὰς τὰς καταθλιβούσας τὴν κοινωνίαν, εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἀληθὴς Σωτὴρ τῆς κοινωνίας, ὁ φίλος τῶν ἐγκαταλελειμμένων, ὁ λυτρωτὴς τῶν καταπιεζομένων καὶ ἀδικουμένων εἶναι ὁ ΙΗΣΟΥΣ. «Διότι αὐτὸς θὰ σώσῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν».

# ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ

Α΄.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἀπηύθυνε πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συνοδικὸν ἔγγραφον, δι᾽ οὗ κατηγορεῖ τοὺς Ἕλληνας Εὐαγγελικοὺς ἢ Προτεστάντας, ὡς διεξάγοντας προπαγάνδαν κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καὶ εἰς πίστωσιν τῆς κατηγορίας ταύτης ἀναφέρει: ***Πρῶτον***, ὅτι «ἐν τοῖς Παλαιοῖς Ἀνακτόροις Ἀθηνῶν ἐγκατεστάθη Προτεσταντικὸς ναός, ἐν τῷ ὁποίῳ τακτικῶς κηρύττει ὁ ἐκ Σμύρνης γνωστὸς Ἕλλην Διαμαρτυρόμενος κ. Ξ. Π. Μόσχου». ***Δεύτερον***, ὅτι «ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μοναί τινες μετεβλήθησαν εἰς Προτεσταντικὰ ὀρφανοτροφεῖα». ***Τρίτον***, ὅτι «παρὰ τὴν Αἰκατερίνην τῆς Μακεδονίας ἐγκαθιδρύθη ὁλόκληρος συνοικισμὸς Προτεσταντικὸς ἐκ 300 οἰκογενειῶν ἐκ Πόντου, ἔχων ἴδιον ναὸν καὶ ἴδιον προεστῶτα Προτεστάντην, ἐπισκέπτονται δὲ τὸν συνοικισμὸν τοῦτον συνεχῶς ἐκ Θεσσαλονίκης οἱ Ἕλληνες Προτεστάνται Μιχιτσόπουλος, Σιδηρόπουλος, Ξενοφῶν Παπᾶ Μόσχου, υἱὸς ἱερέως ἐκ Θεσσαλονίκης καί τις Ἀμερικανός, γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς. Ὁ ἐν λόγῳ συνοικισμὸς ἀπετελέσθη ἐκ τέως Ὀρθοδόξων, καταγομένων ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Τραπεζοῦντος καὶ Νεοκαισαρείας, ἀλλὰ σήμερον οὗτοι μετεβλήθησαν εἰς φανατικοὺς Προτεστάντας, μεταδίδοντες μὲν διὰ τῶν ἐμπορικῶν των σχέσεων τὰς Προτεσταντικὰς ἰδέας καὶ εἰς τοὺς περιοίκους, ἐπιτιθέμενοι δὲ κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας».

Τὸ δὲ ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἡ συνάδελφος «Ἐκκλησία», ἐν τῷ ὑπ᾽ ἀριθ. 24 φύλλῳ αὐτῆς παραθέτουσα ἐκτενῆ ἀποσπάσματα τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου, ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ ἐπιγραφομένῳ «Λεία Μυσῶν», διὰ δριμειῶν λέξεων καὶ φράσεων υἱοθετεῖ τὰς κατὰ τῶν Εὐαγγελικῶν Ἑλλήνων κατηγορίας τοῦ Μακαριωτάτου.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ὑπάρχει μικρά τις δόσις ἀληθείας, ἀναμεμιγμένη ὅμως μετὰ τόσων ἀνακριβειῶν καὶ ὑπερβολῶν, ὥστε τὸ σύνολον νὰ ἀποτελῇ πραγματικὴν συκοφαντίαν. Θὰ προσπαθήσωμεν ὅθεν πρὸ πάσης ἀπαντήσεως νὰ χωρίσωμεν τὸν σῖτον τῆς ἀληθείας ἀπὸ τὰ ἄχυρα τῆς ἀνακριβείας, ὥστε καὶ ἡ κοινὴ γνώμη καὶ αὐτὸς ὁ Μακαριώτατος νὰ πεισθῇ ὅτι ἔπεσε θῦμα χειρίστων εἰσηγήσεων, καὶ ὄχι «ἐξηκριβωμένων πληροφοριῶν», ὡς διατείνεται ἡ σύνταξις τῆς εἰρημένης συναδέλφου.

***Καὶ ἐν πρώτοις***, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐν τοῖς Π. Ἀνακτόροις Προτεσταντικὸν ναόν Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὑπάρχει τοιοῦτος, ἀλλὰ δὲν ἐγκατεστάθη τώρα. Ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ ἔτους 1867, ἐγκατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α΄. ὅστις ἦτο Εὐαγγελικὸς τὸ δόγμα καὶ εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ Προτεστάντην λειτουργὸν Γερμανόν, ἐκκλησιάζετο δὲ ἐκεῖ μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις Γερμανικὴ καὶ Ἑλβετικὴ παροικία. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως κατὰ τὸ 1913 ἐκλιπόντος τοῦ λειτουργοῦ, διεκόπη ἡ χρῆσις τοῦ ναοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν

τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας ὁ ναὸς ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἀποθήκη, ἑωσοῦ πέρυσι τῇ αἰτήσει τῆς Β'. ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, στερουμένης ναοῦ, ἐπετράπη εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐκκλησιάζηται εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, κενωθέντα τῶν παντοειδῶν ἐν αὐτῷ ἀποθηκευμάτων.

Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς Κυβερνήσεως ἦτο ὑφ' οἱανδήποτε ἐκδοχὴν πληρέστατα δεδικαιολογημένη, προκειμένου ἀφ' ἑνὸς μὲν περὶ Εὐαγγελικοῦ ναοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸ Δημόσιον, ἀφ' ἑτέρου δὲ περὶ Εὐαγγελικοῦ ἐκκλησιάσματος ἔχοντος ἀνάγκην ναοῦ. Ἦτο ὅμως ἔτι μᾶλλον δεδικαιολογημένη ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁλόκληρον τὸ κτίριον τῶν Π. Ἀνακτόρων ἔχει διατεθῇ διὰ τὴν χρῆσιν καὶ περίθαλψιν τῶν προσφύγων, ἡ δὲ εἰρημένη Β'. ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία ἀποτελεῖται ***ὁλόκληρος ἐξ Ἑλλήνων προσφύγων Εὐαγγελικῶν*** ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Μ. Ἀσίας, ἤτοι, τῶν λειψάνων διαφόρων Ἑλλ. Εὐαγγελικῶν ἐκκλησιῶν ἢ κοινοτήτων ἐν Μ. Ἀσίᾳ (Σμύρνης, Μαγνησίας, Θυατείρων, Ταλάς, κτλ.). Ποιμὴν δὲ τῆς ἐκκλησίας ταύτης εἶναι ὁ αἰδ. κ. Ξενοφῶν Π. Μόσχου, ἀπὸ 30-ετίας προϊστάμενος τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας.

Ποῦ ἔγκειται λοιπὸν τὸ ἐγκληματικὸν ἢ ἄτοπον εἰς ὅλα ταῦτα; Ἔπρεπεν ὁ Εὐαγγελικὸς οὗτος ναὸς νὰ ἐξακολουθῇ κεκλεισμένος καὶ χρησιμοποιούμενος ὡς ἀποθήκη, ἐνῷ ἑκατοντὰς προσφύγων Εὐαγγελικῶν ἐστερεῖτο εὐκτηρίου οἴκου καὶ δὲν εἶχε τὰ ὑλικὰ μέσα νὰ οἰκοδομήσῃ ἢ ἐνοικιάσῃ τοιοῦτον; Τοὐναντίον, ἡ πρᾶξις τῆς Κυβερνήσεως, ἐπιτρεψάσης τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ναοῦ ὑπὸ τῶν προσφύγων τούτων, εἶναι ***τίτλος τιμῆς*** διὰ κράτος, τὸ ὁποῖον καὶ δυνάμει τῶν συνθηκῶν καὶ διὰ λόγους πολιτισμοῦ ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ προστατεύῃ τὰς θρησκευτικὰς μειονότητάς του, ὅπως καὶ τὴν πλειοψηφίαν.

Ἂν εἰς τὰς συνάξεις τῶν εἰρημένων προσφύγων προσέρχωνται καὶ ἄλλοι, ἐκτὸς τῶν μελῶν τῆς κοινότητος, τοῦτο εἶναι δικαίωμα τῶν προσερχομένων, ἀφοῦ ἔρχονται οἰκείᾳ καὶ ἐλευθέρᾳ βουλήσει, αἱ δὲ συνάξεις γίνονται ἀναπεπταμένων τῶν θυρῶν ὅπως εἰς πάντα ναὸν Εὐαγγελικόν, Ὀρθόδοξον ἢ Ρωμαιοκαθολικὸν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς.

***Δεύτερον,*** ὅσον ἀφορᾷ τὰς «Μονάς τινας, αἵτινες μετεβλήθησαν εἰς Προτεσταντικὰ ὀρφανοτροφεῖα», ***μία καὶ μόνη*** τοιαύτη Μονὴ ἐχρησιμοποιήθη οὕτως — ἡ Μονὴ τῆς Σφοινίτσης, παρὰ τὸν Ὄλυμπον, ἔνθα διὰ τῆς γενναιοδωρίας Ἄγγλων εὐσεβῶν ἐγκατεστάθη πρότυπον ὀρφανοτροφεῖον διὰ ὀρφανὰ προσφυγόπαιδα, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐξ Ὀρδοῦ τοῦ Πόντου πρόσφυγος ἰατροῦ κ. Χ. Σιδηροπούλου. Ὅτι ὅμως μὲ τοῦτο διενεργεῖται προπαγάνδα ἢ προσηλυτισμὸς τῶν ὀρφανῶν, ἀρνούμεθα ἀπολύτως, μάρτυρες δὲ ὁ ἡγούμενος καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς, οἵτινες ἐξακολουθοῦσι παραμένοντες ἐν αὐτῇ καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθοῦν ἂν ἡ ἀγωγὴ τῶν ὀρφανοπαίδων ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς γενικῆς Χριστιανικῆς ἀγωγῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως.

***Τρίτον,*** ἐρχόμεθα εἰς τὸν φοβερὸν ***Προτεσταντικὸν συνοικισμὸν ἐν Αἰκατερίνῃ,*** ὅστις ἀποτελεῖται οὐχὶ ἐκ 300, ἀλλὰ μόνον ἐξ 130 οἰκογενειῶν Εὐαγγελικῶν προσφύγων, αἵτινες ἀληθῶς συνῳκίσθησαν ἐκεῖ συγκεντρωμέναι, ἀφοῦ προέρχονται πᾶσαι ἐκ Πόντου καὶ ἐκεῖθεν ἐγνωρίζοντο καὶ συνεδέοντο ἀναμεταξύ των.

Εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι ἐπὶ μικροῦ γηπέδου παραχωρηθέντος αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ ἐποικισμοῦ, *πρόκειται* νὰ οἰκοδομήσουν ναόν, ἀλλὰ μέχρι σήμερον ἐλλείψει χρημάτων μόνον τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ κατώρθωσαν νὰ βάλουν, ἐκκλησιάζονται δὲ εἰς τὸ ὕπαιθρον τὸ θέρος, ἀλλὰ κατὰ τὸν χειμῶνα δὲν ἔχουν ποῦ νὰ ἐκκλησιασθοῦν, εἰμὴ κατὰ τμήματα.

Οἱ Εὐαγγελικοὶ οὗτοι τῆς Αἰκατερίνης παριστάνονται ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου ὡς τελευταίως ἀποσκιρτήσαντες ἀπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας. Τοὺς ὀνομάζει «τέως Ὀρθοδόξους», οἵτινες «σήμερον μετεβλήθησαν εἰς φανατικοὺς Προτεστάντας». Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές. Ἂς μάθῃ λοιπὸν ὁ Μακαριώτατος (ἀφοῦ φαίνεται νὰ τὸ ἀγνοῇ), ὅτι οἱ Εὐαγγελικοὶ οὗτοι Ἕλληνες τῆς Ὀρδοῦ, τῆς Φάτσης, τῆς Οἰνόης, κτλ. εἶναι ***ἀπὸ δύο γενεῶν Εὐαγγελικοί***, πρὸ 30—ετίας δὲ καὶ πλέον ὑφίσταντο ἀγρίους διωγμοὺς ἐκ μέρους τῶν Ὀρθοδόξων συμπολιτῶν των, ἔκτισαν δι' ἰδίων των συνεισφορῶν ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα ἐκεῖ εἰς τὰς πατρίδας των, τὰ κτίρια δὲ ταῦτα ἐλεηλατήθησάν ποτε ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων, τῇ ὑποκινήσει Ὀρθοδόξων κληρικῶν μὴ ἐχόντων δυστυχῶς ἄλλην ἀντίληψιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκτὸς τῆς βίας. Βαθμηδὸν ὅμως ἐκόπασεν ἡ λύσσα τῶν διωκτῶν καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ σχέσεις Ὀρθοδόξων καὶ Εὐαγγελικῶν Ἑλλήνων ἐν Πόντῳ ὑπῆρξαν εἰρηνικαὶ καὶ ἐγκάρδιοι· ἠννόησαν ἐπὶ τέλους οἱ ἐκεῖ Ὀρθόδοξοι ὅτι οἱ Εὐαγγελικοὶ ὁμοεθνεῖς των δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον αὐτῶν Ἕλληνες, ὡς ἐπιστοποιήθη τέλος κατὰ τὰς ἐξορίας καὶ τοὺς ἐκτοπισμοὺς τοῦ μεγάλου πολέμου.

Ἐπίσης δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Εὐαγγελικοὶ τῆς Αἰκατερίτης ἐπιτίθενται κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τοῦτο οὐδαμόθεν διεπιστώθη ἢ βεβαιοῦται. Τοὐναντίον οἱ ἐκεῖ Εὐαγγελικοὶ ζῶσιν ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ καὶ ἐγκαρδιότητι μὲ τοὺς Ὀρθοδόξους συμπολίτας των, ἐκτιμώμενοι παρὰ πάντων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀρχῶν, ὡς στοιχεῖον φιλήσυχον, ἠθικόν, νομοταγές, καὶ προοδευτικόν.

Θέλομεν λοιπὸν νὰ ἐρωτήσωμεν τὴν Αὐτοῦ Μακαριότητα: Τί ἤθελε νὰ κάμουν αὐτοὶ οἱ ἐκ Πόντου Εὐαγγελικοί, οἱ ἐλθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς πρόσφυγες; Νὰ γίνουν Ὀρθόδοξοι; Νὰ ἀπαρνηθοῦν τὰς θρησκευτικάς των πεποιθήσεις; Νὰ σκορπισθοῦν εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος; Νὰ μὴ συμπηχθοῦν πάλιν εἰς θρησκευτικὰς ὁμάδας πρὸς ἄσκησιν τῶν τῆς λατρείας των;

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ παράπονον τοῦ Μακαριωτάτου ὅτι εἰς τοὺς πρόσφυγας τούτους τῆς Αἰκατερίνης ἐδόθησαν κλῆροι ἐν συμπαγεῖ ὁμάδι, ἐνεθυμήθημεν τὴν ἀστείαν ἀντίληψιν τῶν κυβερνητῶν μας ἐπὶ τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου, ὅτε ἐξεσφενδόνιζον εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἑλλάδος τοὺς Βενιζελικοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν μεγάλων πόλεων, νομίζοντες ὅτι οὕτω διέλυον καὶ ἀποσυνέθετον τὸν Βενιζελισμόν, ἐνῷ τοὐναντίον τὸν διέδιδον, ἀποστέλλοντες εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοὺς ἀποστόλους τοῦ Βενιζελισμοῦ! Ὁ Μακαριώτατος θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ παρακινήσῃ τὴν Κυβέρνησιν νὰ συνάξῃ ἀπὸ περάτων τῆς Ἑλλάδος ὅλους τοὺς Εὐαγγελικοὺς Ἕλληνας εἰς ἓν μέρος, ὥστε νὰ συμμαζευθῇ τὸ κακὸν καὶ νὰ περιορισθῇ ἡ λύμη τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ἥτις κατ' αὐτὸν ἐπαπειλεῖ τὴν πατρίδα μας μὲ τηλικούτους κινδύνους!

Τέλος, δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἐγκατεστάθησαν 130 Εὐαγγελικαὶ προσφυγικαὶ οἰκογένειαι ἐν Αἰκατερίνῃ, καὶ ὅτι μεταδίδουν (αὐτοὶ κατεστραμμένοι πρόσφυγες) διὰ τῶν

ἐμπορικῶν των σχέσεων (!) τὰς Προτεσταντικὰς ἰδέας καὶ εἰς τοὺς αὐτόχθονας (!) ἀλλ' εἰς ἐπίμετρον δέχονται συχνὰς ἐπισκέψεις διαφόρων Ἑλλήνων Προτεσταντῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ κ. «Ξενοφῶν Παπᾶ Μόσχου, υἱὸς ἱερέως ἐκ Θεσσαλονίκης»! Ἔγκλημα καθθοσιώσεως, τῇ ἀληθείᾳ, ὁμόφρονες νὰ ἐπισκέπτωνται ὁμόφρονας! Οἷος καταχθόνιος προσηλυτισμός! Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν διακεκριμένον συνεργάτην τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς» κ. Ξ. Π. Μόσχου, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἀληθῶς ὁ πρὸ πολλοῦ ἀποβιώσας πατὴρ αὐτοῦ ἦτό ποτε ἱερεὺς Ὀρθόδοξος ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἠσπάσθη ὅμως τὰς Εὐαγγελικὰς ἀρχὰς πολλὰ ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του, ὁ δὲ υἱός του εἶναι ἀπὸ 50ετίας καὶ πλέον Εὐαγγελικὸς καὶ ἐργάτης δόκιμος τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐνῷ πᾶς τις, ἀναγινώσκων τὰς δηλώσεις τοῦ Μακαριωτάτου, θὰ ὑπέθετεν ὅτι ὁ κ. Μόσχου ἀπεσκίρτησεν ἐσχάτως ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς ἀρχὰς τοῦ πατρός του, διατελοῦντος ἀκόμη ἱερέως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων βλέπουσιν οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν πόσον ἀπέχουσι τῆς ἀληθείας τὰ ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς Α. Μ. τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν λεγόμενα διὰ τοὺς Ἕλληνας Εὐαγγελικοὺς καὶ τὴν δῆθεν «προπαγάνδαν» αὐτῶν.

Εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον θέλομεν ἐξετάσει γενικώτερον τὸ ζήτημα τῆς «προπαγάνδας» καὶ τοῦ προσηλυτισμοῦ.

# Η ΕΝ ΝΙΚΑΙΑ Α΄. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Κατὰ τὸν τρέχοντα μῆνα Ἰούνιον συνεπληρώθησαν 1600 ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης γενικῆς συνόδου τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ σύνοδος αὕτη, κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἱστορικὸν Σωκράτην (α΄. 13), συνῆλθε τὴν 20 Μαΐου 325 ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας, ἀλλὰ μόλις μετὰ ἕνα μῆνα, ἤτοι τὴν 19 Ἰουνίου, ἐξέδωκε τὸ ἱστορικὸν Σύμβολον, ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη αὐθεντικὴ διατύπωσις τῶν κυριωτέρων ἄρθρων τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως. Διὰ τοῦτο μᾶλλον ἡ 19 Ἰουνίου θεωρεῖται ὡς ἡ ἐπέτειος τοῦ μεγάλου τούτου συνεδρίου, εἰς ὃ παρεκάθησαν 318 ἀντιπρόσωποι τῶν ἁπανταχοῦ Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν.

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς τὴν σπουδαιότητα τῆς Α.΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πρέπει νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἱστορίαν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐννοήσωμεν τὰ ἀπασχολοῦντα τὴν τότε Ἐκκλησίαν ζητήματα.

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία εἶχεν ἤδη ἐξαπλωθῆ εὐρύτατα, καθ' ὅλον τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ὅπερ ἀπετέλει σχεδὸν τὸ σύνολον τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Ἡ ἐξάπλωσις αὕτη τοῦ Χριστιανισμοῦ, θρησκείας κηρυχθείσης ἀρχικῶς ὑπ' ὀλίγων Ἰουδαίων ἀσήμων καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπαιδεύτων εἰς τὸ πεῖσμα δέκα ἀγριωτάτων διωγμῶν ὑπὸ τῆς πανισχύρου Ρωμαϊκῆς ἀρχῆς,

εἶναι μέχρι σήμερον τὸ μέγιστον θαῦμα τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Ὁ δὲ τελευταῖος διωγμός, ὁ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, ἔλαβε χώραν μόλις 20 ἔτη πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Α.′ Οἰκονομικῆς Συνόδου. (¹)

Τέλος κατὰ τὸ ἔτος 311 ὁ Γαλέριος ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης του ὑπέγραψε διάταγμα, δι' οὗ παρεχωρεῖτο ἀνοχὴ εἰς τοὺς Χριστιανούς, δύο δὲ ἔτη βραδύτερον οἱ συναυτοκράτορες Κωνσταντῖνος καὶ Λικίνιος ἐξέδωκαν τὸ Διάταγμα τῶν Μεδιολάνων, ὅπερ ἐκήρυττε πλήρη καὶ γενικὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεγνώριζε τὸν Χριστιανισμὸν ὡς νόμιμον θρησκείαν. Μετὰ δέκα δὲ ἔτη, ὅτε ὁ Κωνσταντῖνος ἐνίκησε τὸν Λικίνιον καὶ ἐγένετο μόνος αὐτοκράτωρ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κόσμου, ἀνεκήρυξε τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους, ἐπιδαψιλεύσας εἰς αὐτὴν πολλὰς δωρεὰς καὶ προνόμια, ἂν καὶ δὲν ἠσπάσθη αὐτὴν ὁ ἴδιος εἰμὴ κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμάς.

Ἡ μεγάλη εὔνοια καὶ προστασία, ἣν ἐπέδειξεν ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, δὲν ἦτο προϊὸν θρησκευτικοῦ ζήλου ἢ εὐσεβείας, ὡς ἠθέλησαν διάφοροι σύγχρονοί του καὶ μεταγενέστεροι ἱστορικοὶ νὰ παραστήσωσιν, ἀλλὰ προϊὸν τῆς πολιτικῆς πεποιθήσεως, ἣν εἶχε σχηματίσει, ὅτι ἡ νέα αὕτη θρησκεία, ἡ τόσον ζωτικὴ καὶ τόσον ἑνωτικὴ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ἦτο δύναμις κολοσσιαία, ἣν ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς ἕνωσιν καὶ σύσφιγξιν ὅλων τῶν ποικίλων καὶ ἑτερογενῶν ἐθνικῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἀπηρτίζετο τὸ ἀπέραντον κράτος αὐτοῦ. Καὶ ἡ ὀξυδερκὴς αὕτη διάγνωσις εἶναι ἐκείνη, ἥτις κυρίως δικαιολογεῖ τὴν εἰς αὐτὸν ἀπονομὴν τοῦ τίτλου «Μέγας».

Ἡ Χριστιανικὴ ὅμως Ἐκκλησία, ἐλευθερωθεῖσα τῶν διωγμῶν καὶ ὑψωθεῖσα εἰς περίβλεπτον θέσιν ἐν τῷ κράτει, ἐσπαράσσετο ἤδη ὑπὸ δεινῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν καὶ δογματικῶν ἐρίδων. Ἡ αἵρεσις τῶν Γνωστικῶν, ἀναφανεῖσα ἤδη κατὰ τὸν 2ον αἰῶνα, εἶχε συνταράξει τὴν Ἐκκλησίαν. Μετ' αὐτὴν ἀνεφάνη ὁ Μοντανισμὸς καὶ πληθὺς μικροτέρων σχισμάτων κατὰ τὸν 3ον αἰῶνα, ἤδη δὲ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου αἰῶνος ἡ ἑτεροδιδασκαλία τοῦ **Ἀρείου**. Οὗτος ἦτο πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη προΐστατο μιᾶς τῶν μεγαλειτέρων ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως ἐκείνης. Εἶχε διδαχθῆ τὴν θεολογίαν ἐν Ἀντιοχείᾳ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου Λουκιανοῦ, μαθητοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, ὅστις πρῶτος φαίνεται διδάξας ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἦτο ἐνσάρκωσις τῆς Θεότητος, ἀλλ' ἄνθρωπος πεπληρωμένος Θείας σοφίας καὶ δυνάμεως. Τὴν διδασκαλίαν ταύτην δὲν φαίνεται ἀκολουθήσας ἐντελῶς ὁ Ἄρειος, ἂν καὶ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξακριβωθῇ τοῦτο, διότι οἱ σύγχρονοι ἀντίπαλοί του κατώρθωσαν νὰ καταστρέψουν ὅλα τὰ συγγράμματά του καὶ νὰ παραστήσουν τὰς δοξασίας ὅπως συνέφερεν αὐτοῖς. Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ὑπεστήριξε τὸ δόγμα ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἷς, καὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο μὲν Υἱὸς Θεοῦ ἀλλ' ἐκτίσθη ποτὲ ἐκ τοῦ μηδενὸς διὰ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ ὡς πρῶτον κτίσμα καὶ ὡς δημιουργὸς τοῦ κόσμου, κατηρτίσθη δὲ δι'

(¹) Οἱ ἱστοριογράφοι τῆς Συνόδου ταύτης ἀναφέρουσιν ὅτι πολλοὶ τῶν μετασχόντων αὐτῆς ἐπισκόπων ἔφερον καταφανῆ τὰ ἴχνη τῶν κακώσεων καὶ μαρτυρικῶν παθῶν, ἅτινα εἶχον ὑποστῆ κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμόν.

ὑψίστων φυσικῶν δώρων καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην ἀνάπτυξιν. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἴσος πρὸς τὸν Θεόν, πρέπει ὅμως νὰ τιμᾶται ὡς Θεός.

Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Λόγου, ὁ Ἄρειος ἀπεμακρύνθη τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, παραδεχόμενος ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐνεδύθη ἀνθρώπινον σῶμα, ὄχι ὅμως καὶ ἀνθρωπίνην ψυχήν· ἑπομένως, ὅπως δὲν ἦτο τέλειος Θεός, οὕτω δὲν ἦτο καὶ τέλειος ἄνθρωπος.

Διετύπωσε δὲ τὰς διδασκαλίας του ὁ Ἄρειος καὶ εἰς ποιήματα, ἅτινα ἐψάλλοντο κατὰ τὰ μέλη δημωδῶν κωμικῶν ᾀσμάτων. Τοιουτοτρόπως ἡ συζήτησις αὕτη ἐπὶ ἱερῶν θεμάτων κατεβιβάσθη εἰς ἐπίπεδον ἀπρεπὲς καὶ ἀνευλαβές. Τοῦτο περιγράφει βραδύτερον ὁ Γρηγόριος Νύσσης λίαν χαρακτηριστικῶς: «Ἐρώτησον τὸν ἔμπορον περὶ εἰρήνης, καὶ θὰ ἀρχίσῃ συζητῶν περὶ γεννητῶν καὶ ἀγεννήτων· ἐρώτησον τὴν τιμὴν τοῦ ἄρτου καὶ θὰ σοὶ ἀποκριθῇ ὅτι «μείζων ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ὑποδεέστερος· ζήτησον λουτρὸν καὶ θὰ λάβῃς τὸν ὁρισμὸν ὅτι «ὁ Υἱὸς εἶναι ἐκ τοῦ μηδενός»!

Ὁ προϊστάμενος τοῦ Ἀρείου Ἀλέξανδρος, ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ἀντέταξε πρὸς τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὅτι ὁ Υἱὸς (Λόγος) ἐγεννήθη ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς ἀπ' αἰῶνος, διὰ τοῦτο δὲ εἶναι ἴσος αὐτῷ. Συνεκρότησε δὲ καὶ δύο συνόδους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, αἵτινες κατεδίκασαν τὸν Ἄρειον καὶ καθῄρεσαν αὐτόν. Τότε ὁ Ἄρειος ἔφυγεν εἰς Παλαιστίνην, ὁπόθεν δι' ἐπιστολῶν ἐζήτει νὰ πείσῃ πολλοὺς περὶ τῆς δοξασίας αὐτοῦ, ἐπέτυχε δὲ νὰ κερδίσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τὸν λαὸν καὶ μέγα μέρος τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς, πολλοὶ τῶν ὁποίων, ὡς ὁ Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας, καὶ ἂν δὲν συνεμερίζοντο ἐντελῶς τὴν δοξασίαν του, ἐθεώρουν ὅμως αὐτὴν ἀβλαβῆ. Ἄλλοι, ὡς ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος, ἐθεώρουν τὸ ζήτημα ὡς ὑπερβαῖνον τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν καὶ ὡς μὴ διασαφηνισθὲν ἐπαρκῶς ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν.

Ὁ Κωνσταντῖνος, ἀφοῦ εἰς μάτην παρήνεσε τοὺς ἐπισκόπους νὰ παύσωσιν ἐρίζοντες περὶ τοιούτου ἀσημάντου, κατ' αὐτόν, πράγματος, βλέπων ὅτι ἡ ἔρις αὕτη ἠπείλει νὰ διασπάσῃ τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις, ὡς ἐλέχθη, ἦτο δι' αὐτὸν ἡ πρωτίστη πολιτικὴ σκέψις, ἀπεφάσισε νὰ λύσῃ τὴν διαφορὰν διὰ τῆς συγκροτήσεως γενικῆς συνόδου πασῶν τῶν κατὰ μέρος ἐκκλησιῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε συγκροτηθῆ σύνοδος ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ τοῦ ἔτους 324, εἰς τὴν ὁποίαν συνῆλθον 56 ἐπίσκοποι ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἰσαυρίας Εὐσεβίου. Ἡ σύνοδος αὕτη ὑπεστήριξε τὸν Ἀλέξανδρον, κατεδίκασε τὸν Ἄρειον καὶ ἀφώρισε τὸν Καισαρείας Εὐσέβιον μετὰ δύο ἄλλων ἐπισκόπων.

Ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐπρόκειτο κατ' ἀρχὰς νὰ συνέλθῃ ἐν Ἀγκύρᾳ. Εὑρέθη ὅμως τελευταίως ἐπιστολὴ τοῦ Κωνσταντίνου, δι' ἧς ὁ αὐτοκράτωρ ἐκάλει τοὺς ἐπισκόπους νὰ συνέλθωσιν ἐν Νικαίᾳ ἣν ἐθεώρει ὡς μᾶλλον προσιτὴν καὶ ὡς ἔχουσαν κλῖμα εὐκραέστερον τῆς Ἀγκύρας. Οὕτω δὲ συνεκροτήθη ἐκεῖ ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν παρευρεθέντων ἐπισκόπων προήρχετο ἐκ τῆς Ἀνατολῆς. Ὡς ἐκ τῶν τεραστίων ἀποστάσεων, αἱ ἐν τῇ Δύσει ἐκκλησίαι ἐλάχιστα ἀντεπροσωπεύθησαν. Ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης Σίλβεστρος, λόγῳ γήρατος, δὲν προσῆλθεν, ἀλλ' ἀπέστειλεν ὡς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ δύο πρεσβυτέρους. Παρῆσαν ὡσαύτως

ἀπὸ τῆς Δύσεως ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἱσπανικῆς Κορδούης Ὅσιος, ἐκ Γαλλίας ὁ Νικάσιος, ἐκ Δαλματίας ὁ Δόμνος, ἐξ Ἰταλίας ὁ Καλαβρίας Μάρκος· ἐξ Ἀφρικῆς ὁ Καρχηδόνος Καικιλιανός. Ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν ἐπισκόπων προεῖχον ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος, ὁ Ἀντιοχείας Εὐστάθειος, ὁ Ἱεροσολύμων Μακάριος, ὁ Νικομηδείας Εὐσέβιος καὶ ὁ Καισαρείας ὁμώνυμος αὐτῷ.

Ἡ Σύνοδος συνῆλθε τὴν 20 Μαΐου εἰς τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον, ὅτε δὲ πάντες εἶχον καταλάβει τὰς θέσεις των, εἰσῆλθεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἐνδεδυμένος τὴν ἐπίσημον αὐτοῦ στολὴν καὶ πολυτελὲς διάδημα, ὅστις ἔμεινεν ὄρθιος, ἑωσοῦ διὰ βοῆς ἡ Σύνοδος τὸν παρεκάλεσε νὰ καθήσῃ εἰς ἕδραν ἤδη τοποθετημένην ἐκεῖ. Μεθ' ὃ ὁ Κωνσταντῖνος διὰ βραχείας προσλαλιᾶς ἐκήρυξε τὴν ἔναρξιν τῆς Συνόδου, ἀφοῦ ἐνουθέτησε τὰ μέλη αὐτῆς νὰ ὁμονοήσωσι καὶ ἀφοῦ ἐπιδεικτικῶς ἔκαυσεν ἐπί τινος πυραύνου (μαγκαλίου) διαφόρους ἐπιστολὰς καὶ καταγγελίας, ἃς τῷ εἶχον ἀποστείλει αἱ ἀντίζηλοι μερίδες ἐναντίον ἀλλήλων. Μεθ' ὃ ἡ Σύνοδος προεχώρησεν εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῆς.

Δυστυχῶς τὰ πρακτικὰ τῆς Α΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου δὲν διεσώθησαν ἡμῖν, οὕτως ὥστε οὐδὲ τίς ὁ προεδρεύσας ἢ οἱ προεδρεύσαντες τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς γνωρίζομεν. Ἀλλ' ἐκ τῶν συγγραμμάτων διαφόρων συγχρόνων Πατέρων (ἰδίως τοῦ Ἀθανασίου) καὶ τῶν συγχρόνων ἢ μεταγενεστέρων ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριογράφων μανθάνομεν τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐν τῇ Συνόδῳ γενομένων.

Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀρείου ἀπετέλουν τὴν μειονότητα. Ἐκ τῆς ἀντιθέτου μερίδος διεκρίνοντο ὁ Ἀθανάσιος (τότε ἁπλοῦς διάκονος), ὁ Ἀντιοχείας Εὐστάθιος καὶ ὁ Ἀγκύρας Μάρκελλος, οἵτινες εἶχον καὶ τὸν αὐτοκράτορα μὲ τὸ μέρος των. Ἡ πλειοψηφία ὅμως τῶν Συνοδικῶν ἔμενεν ἐπὶ πολὺ ἀμφίβολος καὶ ἀμφιρρέπουσα, ἀποστέργουσα τὰ ἄκρα τῶν δύο ἀντιπάλων μερίδων.

Τὴν Ἀρειανικὴν ἄποψιν ἐξέθηκεν ὁ Νικομηδείας Εὐσέβιος. Αὕτη ὅμως ἀπερρίφθη διὰ μεγάλης πλειοψηφίας. Ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος τότε προέτεινε τύπον ὁμολογίας, πίστεως βασιζόμενον ἐπί τινος συμβόλου ἐν χρήσει ἐν Καισαρείᾳ, ἔχοντα δὲ ὡς ἑξῆς.

«Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, τὸν τῶν ἁπάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν.

Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, ζωὴν ἐκ ζωῆς, Υἱὸν Μονογενῆ, πρωτότοκον πάσης κτίσεως, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς γεγεννημένον, δι' οὗ καὶ ἐγένετο τὰ πάντα. Τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντα καὶ ἐν ἀνθρώποις πολιτευσάμενον καὶ παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἀνελθόντα πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἥξοντα πάλιν ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Πιστεύομεν καὶ εἰς ἓν Πνεῦμα Ἅγιον».

Ἡ διατύπωσις αὕτη ἦτο φανερῶς μία προσπάθεια τοῦ μετρίως ἀρειανίζοντος Εὐσεβίου πρὸς εὕρεσιν μέσης τινὸς λύσεως μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων. Καὶ πιθανῶς θὰ ἐγίνετο ἀσπαστή, ἐὰν οἱ τῆς Ἀλεξανδρινῆς μερίδος, ἐν οἷς ὁ Ἀθανάσιος, δὲν ἀντελαμβάνοντο τοὺς Ἀρειανοὺς συνοδεύοντας τὴν ἀνάγνωσιν τῆς προτάσεως τοῦ Εὐσεβίου μὲ ψιθυρισμοὺς καὶ σκαρδαμυγμοὺς καὶ νεύματα εἰρωνικά, δι' ὧν ἐξεδήλουν τὴν διάθεσίν των νὰ δεχθῶσι τὴν ὡς ἄνω διατύπωσιν ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν ἑρμηνείαν. Ὡς ἐκ τούτου, ἠγέρθη σθεναρὰ ἀντίστασις ἐκ μέρους τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ

καὶ τοσοῦτος ἐγεννήθη θόρυβος, ὥστε ὁ Κωνσταντῖνος, τῇ ὑποδείξει τοῦ Ὁσίου προέτεινε τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω ὁμολογίας, διὰ τῆς παρενθέσεως λέξεων καὶ φράσεων τινων, ἐφ' ὧν ἐπέμενον οἱ Ἀλεξανδρινοί, οὕτω δὲ ἐπὶ τέλους κατηρτίσθη τὸ Σύμβολον ὡς ἑξῆς:

«Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν.

Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

Τοὺς δὲ λέγοντας, Ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι ἢ κτιστὸν ἢ τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία».

Τὸ Σύμβολον τοῦτο ἐν τέλει ὑπέγραψαν πάντες οἱ ἐπίσκοποι, πλὴν δύο (τοῦ Θεωνᾶ καὶ τοῦ Σεκούνδου), οἵτινες διὰ τοῦτο ἐξωρίσθησαν μετὰ τοῦ Ἀρείου εἰς Ἰλλυρίαν. Ὁ Νικομηδείας Εὐσέβιος, ὅστις ὑπέγραψε μὲν τὸ Σύμβολον, ἠρνήθη δὲ νὰ ὑπογράψῃ καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν τοῦ Ἀρείου, ἐξωρίσθη ὡσαύτως, ὁ δὲ Νικαίας Θέογνις ὡς ὁμόφρων τοῦ Ἀρείου ἐξωρίσθη εἰς Γαλλίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε νὰ καῶσι πάντα τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀρείου, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐκηρύχθησαν ἐχθροὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, κληθέντες Πορφυριανοί,

Μετὰ τοῦτο ἡ Σύνοδος ἐψήφισε διαφόρους κανόνας. ὧν 20 μόνον θεωροῦνται γενικῶς ὡς γνήσιοι, καὶ ἐξώδωκε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας Συνοδικὴν Ἐπιστολήν, ἀναγγέλουσαν αὐτῇ τὴν καταδίκην τῆς Ἀρειανικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν σχισμάτων τοῦ Μελετίου ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Νοβατιανοῦ ἐν Ρώμῃ. Ἐκανόνισεν ὡσαύτως τὰ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, καὶ ἀπέρριψε πρότασιν περὶ ἀγαμίας τοῦ κλήρου.

Τὸ ὡς ἄνω Σύμβολον Πίστεως συνεπληρώθη κατόπιν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Β΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ προσέλαβε τὸν τύπον, ὅστις εἶναι ἐν χρήσει σήμερον παρὰ διαφόροις Χριστιανικαῖς Ἐκκλησίαις.

# Η ΕΡΗΜΟΝΗΣΟΣ
Ἢ
## ΤΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟΝ ΤΩΝ ΣΤΑΣΙΑΣΤΩΝ

(Διήγημα ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

### *Σφαγή*

(Συνέχεια)

Οἱ δολοφόνοι ἐπί τινας στιγμὰς ἔμειναν ὡσὰν πεφοβισμένοι διὰ τὸ κατόρθωμά των, ἀλλὰ τὸ αἴσθημα τοῦτο ταχέως παρῆλθεν. Ὅ,τι ἀνέλαβον νὰ κάμουν ἔπρεπε πλέον νὰ τὸ τελειώσουν μὲ κάθε τρόπον.

—«Ἠκούσατε ἐκείνην τὴν κραυγήν;» εἶπεν ὁ Μάκ-Κόϋ ἐγειρόμενος ἐκ τοῦ ἔργου του ἐν τῷ γειτονικῷ ἀγρῷ.

—«Μάλιστα. Τί λοιπόν;» ἠρώτησεν ὁ Κουΐνταλ.

—«Μοὶ ἐφάνη ὡς κραυγὴ πληγωμένου ἀνθρώπου», εἶπεν ὁ Μὰκ-Κόϋ.

Ἐν ᾧ ἔλεγεν ταῦτα ἐφάνη ὁ Τεταχεΐτης εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἀγροῦ μὲ ὅπλον ἀνὰ χεῖρας οἱ δὲ ἕτεροι δύο ἔμειναν κρυμμένοι εἰς τοὺς πλησίον θάμνους.

—«Ὦ, κύριε Μίλλς», ἐφώναξεν «ἔχω φονεύσει ἕνα μεγάλον χοῖρον. Στέλλεις τὸν Μεναλὴ διὰ νὰ μὲ βοηθήσῃ νὰ τὸν φέρωμεν εἰς τὴν οἰκίαν;»

—«Μάλιστα.— Πήγαινε,» εἶπεν ὁ Μίλλς στρεφόμενος πρὸς τὸν Μεναλή, ὁ ὁποῖος ρίπτων κατὰ γῆς τὸ πτυάριόν του ἐπῆγε πρὸς τοὺς ὁμοφύλους του εἰς τοὺς θάμνους καὶ ἐκεῖ τῷ εἶπαν τί ἔκαμαν.

Ὁ Μεναλὴ κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπεδοκίμασε τὸ γενόμενον, ὅπως οἱ ὁμόφυλοί του ἤλπιζον· ἀλλ' ἐπὶ τέλους συνήνεσε νὰ ὑπάγῃ μαζύ των.

—«Πῶς νὰ φονεύσωμεν τὸν Μίλλς καὶ τὸν Μὰκ- Κόϋ;» ἠρώτησεν ὁ Τιμόα χαμηλῇ τῇ φωνῇ.

—«Μὲ τὰ ὅπλα» εἶπεν ὁ Μεναλή· «ἔχετε τρία ὅπλα».

—«Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ἔχουν ὅπλα», εἶπεν ὁ Τεταχεΐτης, «καὶ εἶνε καὶ καλοὶ σκοπευταί. Ἐὰν δὲν τοὺς ἐπιτύχωμεν, οἱ δύο ἐξ ἡμῶν θὰ χαθοῦν.»

—«Νὰ σᾶς εἴπω πῶς νὰ κάμωμεν», εἶπεν ὁ Νεχάου· καὶ ἀμέσως ἔδωκε τὰς λεπτομερείας τοῦ σχεδίου του, τὸ ὁποῖον καὶ ἐγένετο παρ' ὅλων δεκτόν.

Ἕρποντες λοιπὸν διὰ τῶν θάμνων κατώρθωσαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μάκ-Κόϋ διὰ παραθύρου τινὸς ὄπισθεν, χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς ἐννοήσῃ. Τότε ὁ Μεναλὴ ἔτρεξεν εἰς τὸν ἀγρὸν ὡς εἰ λίαν τεταραγμένος.

—«Ὦ, κύριε Μὰκ-Κόϋ, ὁ Τιμόα καὶ ὁ Νεχάου ἦλθον ἀπὸ τὸ βουνό καὶ σᾶς ληστεύουν τὸ σπῆτι!»

Τὸ τέχνασμα ἐπέτυχεν. Ὁ Μὰκ-Κόϋ ἔτρεξε πρὸς τὴν οἰκίαν του. Καθὼς δὲ ἐπλησίασε τὴν θύραν, πυροβολισμοὶ ἔσωθεν ἠκούσθησαν ἀλλ' οὐδεμία σφαῖρα τὸν ἐπέτυχεν.

Ὁ δὲ Μεναλή, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε παρακολουθήσει νομίζων ὅτι θὰ εἶνε πληγωμένος, τὸν συνέλαβεν ἐκ τῶν ὄπισθεν. Ἀλλ' ὁ Μὰκ-Κόϋ ἰσχυρότερος ὢν συνεστράφη, ἥρπασε τὸν Μεναλὴ ἐκ τῆς ὀσφύος καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς τὸ κλωβίον ἑνὸς χοίρου καὶ ἐντεῦθεν ἔδραμε πρὸς τὸν κῆπόν του, ἵνα εἰδοποιήση τὸν Μίλλς.

—«Φύγε, Μίλλς», ἔκραξεν· «τρέξε πρὸς τὸ δάσος». Ὅλοι οἱ μαῦροι συνώμοσαν νὰ μᾶς φονεύσουν».

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀμέσως ὥρμησεν εἰς τὸ δάσος. Ἀλλ' ὁ Μίλλς δὲν τὸν ἐπίστευσε· διότι ἦτο πάντοτε φίλος μὲ τὸν Μεναλή, καὶ τῷ ἐφαίνετο ἀδύνατον νὰ φονευθῇ ὑπ' ἐκείνου. Ἐδίστασε, καὶ ὁ δισταγμὸς τῷ ἐστοίχισε τὴν ζωήν· διότι ἀμέσως μετὰ ταῦτα μία σφαῖρα τὸν ἐξήπλωσε κατὰ γῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μὰκ-Κόϋ ἔδραμεν ἵνα εἰδοποιήση τὸν Χριστιανόν· φθάσας δὲ εἰς τὸν ἀγρόν του εὗρεν αὐτὸν κείμενον νεκρὸν μὲ τὸ ἥσυχον μειδίαμα ἔτι ἐπὶ τῶν χειλέων του. Ἓν βλέμμα ἤρκεσεν. Ἐπέστρεψε λοιπὸν ἵνα εἰδοποιήση τὴν σύζυγον τοῦ Χριστιανοῦ· ἀλλ' ἐκείνη ἡ δυστυχὴς ἦτο ἀσθενὴς καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κινηθῇ. Τότε ἔδραμε πρὸς τὸν ἀγρὸν τοῦ Κουΐνταλ καὶ εὗρεν αὐτὸν ζῶντα μέν, ἀγνοοῦντα ὅμως τὰ διατρέχοντα.

—«Φαίνεται πολλὴν πυρίτιδα καίουν σήμερα», ἐγόγγυσε χωρὶς νὰ σηκώση τὴν κεφαλήν του, ὅταν ὁ Μὰκ-Κόϋ εἰσῆλθεν· «ἀλλὰ - μπά, ἀσθμαίνεις. Τί τρέχει;» Ἅμα ἤκουσε τὴν φοβερὰν ἀλήθειαν ἔτρεξε πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἥτις ἔτυχε νὰ κάθηται εἰς τὴν ἄκραν τοῦ ἀγροῦ.

—«Σήκω, γρηά!» τῇ εἶπεν, «οἱ μαῦροι ὁμόφυλοί σου μᾶς φονεύουν. Ἂν θέλῃς νὰ γλυτώσῃ κανεὶς ἐξ ἡμῶν τρέξε καὶ εἰδοποίησε ὅσους εἰμπορεῖς. Ἐγὼ θὰ φροντίσω διὰ τὸν ἑαυτόν μου.»

Καὶ μετὰ τοῦ φίλου του ἐζήτησε καταφύγιον εἰς τοὺς θάμνους.

Ἡ σύζυγος τοῦ Κουΐνταλ δὲν εἶχεν διάθεσιν νὰ ἴδῃ ὅλους τοὺς λευκοὺς δολοφονουμένους. Ἐκίνησε λοιπὸν ἀμέσως καὶ περιερχομένη τὸν ἀγρὸν τοῦ Ἰωάννου Ἄδαμς τῷ ἐφώναξε νὰ καταφύγῃ ἀμέσως εἰς τὸ δάσος.

Δυστυχῶς ὁ Ἄδαμς δὲν ἐνόησε τί ἤθελε νὰ εἴπῃ. Καὶ αὐτός, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι, εἶχεν ἀκούσει τοὺς πυροβολισμούς, ἀλλ' ἁπλῶς ἐνόμισε τὸ πρᾶγμα ὡς ἀνόητον σπατάλην πυρίτιδος. Ἐξηκολούθησε λοιπὸν τὸ ἔργον του.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ οἱ τέσσαρες δολοφόνοι μετέβησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰσαὰκ Μαρτίνου καὶ εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ κήπῳ τον ἐργαζόμενον καὶ ἐσκόπευσαν κατ' αὐτοῦ μὲ τὰ ὅπλα των, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἐξεπυρσοκρότησαν καὶ ὁ δυστυχὴς Μαρτῖνος, νομίσας ὅτι τὸ ἔκαμον χάριν ἀστεϊσμοῦ, ἐγέλασε πρὸς αὐτούς. Ἐκεῖνοι ὅμως ἡτοίμασαν καὶ πάλιν τὰ ὅπλα των καὶ ἐπυροβόλησαν. Αὐτὸς δὲ τότε, ἂν καὶ θανατηφόρως πληγωθείς, εἶχε τὴν δύναμιν ἀκόμη νὰ τρέξῃ πρὸς τὴν οἰκίαν του. Ἐκεῖ οἱ δολοφόνοι τὸν ἠκολούθησαν καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν λαβὼν τὴν ἐκεῖ ποῦ εὑρεθεῖσαν βαρεῖαν σφύραν, τὴν κατέφερε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ δυστυχοῦς καὶ τὸν ἐτελείωσεν.

Ἐκ τοῦ φονικοῦ αὐτῶν ἔργου ἐξαγριωθέντες πλέον οἱ μαῦροι ὥρμησαν ἐν σώματι εἰς τὸν κῆπον τοῦ Βράουν, ὁ ὁποῖος ἂν καὶ ἠπόρει διὰ τοὺς συνεχεῖς πυροβολισμούς, οὐδὲν ὅμως κακὸν ὑπώπτευσε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἄγγλων. Ὅταν ὅμως εἶδε τοὺς μαύρους, εὐθὺς ἐνόησε τὰ πάντα καὶ ἐζήτησε νὰ καταφύγῃ

εἰς τὸ δάσος. Πρὶν ὅμως φθάση ἐκεῖ δύο—τρεῖς σφαῖραι τὸν ἔρριψαν κατὰ γῆς.

Οὕτως εἰς διάστημα ὀλίγῳ περισσότερον τῆς μιᾶς ὥρας πέντε ἐκ τῶν Ἄγγλων ἐδολοφονήθησαν.

Τώρα πλέον ἡ ἐκδίκησις τῶν Ταχιτανῶν ἐφαίνετο κορεσθεῖσα διότι, μετὰ τὸν τελευταῖον φόνον ἐστάθησαν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Βράουν μὲ τὰς χεῖρας ἐστηριγμένας ἐπὶ τῶν ὅπλων των.

Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ὁ Ἐδουάρδος Γιὼγγ ἐκοιμᾶτο εἰς τὴν οἰκίαν του ἀγνοῶν τὰ διατρέχοντα. Αἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ του γυναῖκες ἔμαθον παρὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Κουΐνταλ μέρος τῆς φοβερᾶς ἀληθείας, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ πράξουν τίποτε κατὰ τῶν δολοφόνων· προσεπάθησαν ὅμως μὲ πάντα τρόπον νὰ φυλάξωσι τὸν Γιὼγγ καὶ ἀφῆκαν μὲν αὐτὸν νὰ κοιμᾶται, ἔκλεισαν δὲ τὴν θύραν διὰ νὰ μὴ ἐξυπνήσῃ.

Ὁ δὲ Ἄδαμς, ὑποπτευθεὶς ἐπὶ τέλους ὅτι κἄτι κακὸν συμβαίνει, κατέβη εἰς τὴν οἰκοίαν τοῦ Βράουν διὰ νὰ ἴδῃ τί ἐσήμαινον οἱ πυροβολισμοί, φθάσας λοιπὸν εἰς τὴν τάφρον τοῦ κήπου τοῦ Βράαυν καὶ ἰδὼν τοὺς τέσσαρας Ταχιτανοὺς ἱσταμένους, ὡς εἴπομεν, ἐστάθη καὶ ἠρώτησε τὶ συμβαίνει.

— «Σιωπή!» ἐφώναξεν εἷς ἐξ αὐτῶν ἐγείρων τὸ ὅπλον.

Ὁ δὲ Ἄδαμς, ὢν ἄοπλος καὶ βλέπον τὸ σῶμα τοῦ Βράουν ἐξηπλωμένον κατὰ γῆς, ἀμέσως ἐπήδησε πρὸς τοὺς θάμνους. Κατεδιώχθη δὲ ἐπιμόνως ὑπὸ τῶν τεσσάρων ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἰσχυρὸς καὶ ταχὺς τοὺς πόδας, ταχέως τοὺς ἀφῆκεν ὀπίσω. Διερχόμενος δὲ παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Οὐΐλλιμς, ἐπορεύθη πρὸς αὐτὴν ἔχων κατὰ νοῦν νὰ λάβῃ ζεστὰ ἐνδύματα καί, εἰ δυνατόν, ἓν ὅπλον καὶ πυρίτιδα, διότι ἦτο βέβαιως ὅτι τινὲς ἐκ τῶν Ἄγγλων θὰ εἶχον φονευθῇ ὑπὸ τῶν μαύρων καὶ ὅτι ἤθελεν ἀναγκασθῇ νὰ μένῃ εἰς τὸ δάσος μετὰ τῶν λοιπῶν. Φρίκης κραυγὴ τοῦ ἐξέφυγεν ὅταν εἶδε τὸ πτῶμα τοῦ Οὐΐλλιαμς. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκοίαν ἔλαβε ἓν σκέπασμα καὶ ἓν ἱμάτιον, ἀλλὰ ὅπλον δὲν ὑπῆρχεν. Ἤξευρε δὲ ὅτι ἄνευ ὅπλου θὰ ἦτο εἰς τὸ ἔλεος τῶν μαύρων. Διὰ τοῦτο ἔκαμε μεγάλον γῦρον διὰ μέσου τῶν θαμνῶν καὶ φθάσας εἰς τὴν ἰδίαν του οἰκοίαν, εἰσῆλθε διὰ ἑνὸς ὀπισθίου παραθύρου. Ἡ ἀσθενεὶς σύζυγός του τὸν εἶγε μετ' ἐκπλήξεως καὶ χαρᾶς.

— «Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐφόνευσάν τινας ἐκ τῶν λευκῶν;» ἠρώνησε.

— «Μάλιστα, πολὺ ἀληθές, δυστυχῶς, «ἀπεκρίθη ἐκεῖνος» καὶ πρέπει διά τινα καιρὸν νὰ καταφύγω εἰς τὸ δάσος. Ποῦ νὰ εὕρω ἕναν σάκκοε διὰ τρόφιμα; Ἅ, ἰδού. Σὺ δὲν ἔχεις φόβον μήπως σέ βλάψουν».

Ἐν ᾧ ὡμίλει πυροβολισμὸς ἠκούσθη. Οἱ μαῦροι εἶχον παρατηρήσῃ καὶ ἀκολουθήσῃ αὐτόν. Σφαῖρα διὰ τοῦ παραθύρου ἐρχομένοι εἰσῆλθεν εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Ὁ Ἄδαμς ἔπεσε πρηνής, ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ἀνωρθώθη καὶ ὥρμησε διὰ τῆς θύρας, ὅπου τὸν συνήντησαν οἱ τέσσαρες δολοφόνοι.

Ἀλλ' αὐτὸς ἦτο ὄχι μόνον δυνατὸς ἀλλὰ καὶ ταχὺς εἰς τὰς κινήσις του ἡ δὲ ἐν τῷ τραχήλῳ πληγὴ ἦτο ἐλαφρά. Κατέρριψε λοιπὸν διὰ τοῦ γρόνθου τὸν Τιμόα τὸν πρῶτον τῆς συμμορίας καὶ ἐπ' αὐτὸν ἔρριψε τὸν Νεχάου ἀλλ' ὁ Μεναλὴ ἐπελθὼν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὕψωσε τὸ ὅπλον του ὡς κόπανον καὶ τὸ κατεβίβασε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ναύτου, τὴν πληγὴν αὐτὸς διέφυγεν προτείνας τὴν

μίαν χεῖρα, ἀλλ᾽ ἐτ τούτῳ ἔθρευσεν ἕνα τῶν δακτύλων του. Τότε ἀμφότεροι ὁ Τεταχεΐτης καὶ Μεναλὴ ἐπέπεσαν ἐπ᾽ αὐτόν, ἀλλὰ καταρίψας τὸν ἕνα καὶ ἀπωθήσας τὸν ἄλλον κατώρθωσε νὰ ἐλευθερώθη τῶν Χειρῶν των καὶ ἀμέσως ἀπεμακρύνθη τρέχων πρὸς τὸ δάσος.

Εἰς τὸν δρόμον οἱ Ταχιτανοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ τὸν νικήσουν βαθμιδὸν τοὺς ἀφῆκεν ὀπίσω. Τότε ὁ Τιμόα τοῦ ἐφώναξε νὰ σταθῇ.

— « Ὄχι προδόται ! » ἀπεκρίθη πρὸς αὐτφύς, «θέλετε νὰ μὲ φονεύσητε, ἀλλὰ θὰ τὸ εὕρητε δυσκολώτερον παρ᾽ ὅ,τι νομίζετε».

— « Ὄχι, ὄχι », ἐφώναξεν ὁ Νεχάου «δὲν θέλωμεν νὰ σὲ φονεύσωμεν Στάσου καὶ δὲν σὲ πειράζομεν».

Ὁ Ἄδαμς ᾐσθάνθη ὅτι ἡ ἀπώλεια αἵματος ἤρχισε νὰ ἐλαττώνῃ τὰς δυνάμις του, ἡ θέσις του ἦτο ἀπελπιστική, ἔκαμε λοιπὸν ταχεῖαν ἀπόφασιν καὶ ἐστάθη Στραφεὶς δὲ ἐβάδισε πρὸς αὐτοὺς μέ τὰς χεῖρας ἐννὸς τῶν θυλακίων του καὶ στιρίζων βλέμμα αὐστηρῶν ἐπ᾽ αὐτούς.

— « Ἰδού, ἐστάθην », εἶπε πλησιάζων. « Ἐπίστευσα εἰς τὸν λόγον σας !».

— « Δεί θά σε βλάψωμεν, ἐὰν μᾶς ἀκολουθήσῃς», εἶπεν ὁ Τιμόα.

Οὕτω λοιπὸν ἐπορεύθησαν πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Γιώγγ. Ἐκεῖ εὗρον τὸν οἰκοδεσπότην τότε μόλις ἐξυπνήσαντα ἀπὸ τὸν θόρυβον καὶ ἀκούοντα τὰς γυναῖκας αἱ ὁποῖαι προσεπάθουν νὰ τοῦ ἀποκρύψουν τὴν ἀλήθειαν διὰ νὰ μὴ ἐξέλθῃ καὶ φονευθῇ. Ἀλλ᾽ ὅταν εἶδε τοὺς τέσσαρας μαύρους ἐνόπλους καὶ αἱματωμένους, τὸν δὲ Ἄδαμς ἄοπλον καὶ πληγωμένον, ἀμέσως ἐνόησε τί εἶχε συμβῆ.

—«Φοβερὰ δουλειά!» εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ πρὸς τὸν Ἄδαμς, ἐνῷ οἱ δολοφόνοι συνεζήτουν τὸ πῶς νὰ κυνηγήσωσι τὸν Κουΐνταλ καὶ τὸν Μὰκ-Κόϋ, «Ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐκ τῶν ἰδικῶν μας ;»

—«Ποῖος ἠξεύρει ;» εἶπεν ὁ Ἄδαμ, ἐνῷ ἡ σύζυγος τοῦ Κουΐνταλ ἔδενε τὴν πληγήν του. «Ἔπεσαν πυροβολισμοὶ ἀρκετοὶ νὰ φονεύσουν ὅλους μας δύο φοράς. Γνωρίζω μόνον ὅτι ὁ Οὐΐλλιαμς ἐφονεύθη καὶ ὁ Βράουν, διότι εἶδον τὰ πτώματά των, ἀλλὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἠξεύρω.»

—«Καὶ ὁ κ. Χριστιανὸς ἐφονεύθη», εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Κουΐνταλ.

—«Ὁ Χριστιανὸς!» ἐφώναξαν ταὐτοχρόνως ὅ,τε Γιώγγ καὶ ὁ Ἄδαμς κατάπληκτοι.

—«Μάλιστα, καὶ ὁ Ἰσαὰκ Μαρῖντος καὶ ὁ Ἰωάννης Μίλλς», προσέθηκεν ἐκείνη.

Ἐν ᾧ αὐτὴ ὡμίλει, οἱ τέσσαρες ἄνδρες σχηματίσαντες, φαίνεται, ὡρισμένον τι σχέδιον ἐγέμισαν τὰ ὅπλα των καὶ ἐξορμήσαντες ἐχάθησαν εἰς τὸ δάσος.

Ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον νὰ εὕρωσι τοὺς ζητουμένους· ἐπιστρέφοντες δὲ ἐκ τῆς διώξεως ἐφιλονείκησαν ὁ Μεναλὴ καὶ ὁ Τιμόα, καὶ ὁ πρῶτος ἐφόνευσε τὸν δεύτερον· ὀργισθέντες δὲ οἱ ἕτεροι δύο κατεδίωξαν τὸν Μεναλή, ὁ ὁποῖος ἐκρύβη εἰς τὸ δάσος καὶ ἐσυνθηκολόγησε πρὸς τὸν Κουΐνταλ καὶ τὸν Μὰκ-Κόϋ· ὅτε ὅμως κατεπείσθη ὑπ᾽ αὐτῶν νὰ παραδώσῃ τὸ ὅπλον του, ἀνεκάλυψε τὸ λάθος του, διότι διὰ τοῦ ἰδίου ὅπλου του τὸν ἐφόνευσαν. Ἔπειτα ἡ σύζυγος τοῦ Γιώγγ Σουσάννα ἐπείσθη νὰ φονεύσῃ τὸν Τεταχείτην μὲ πάλεκυν, τὸν δὲ Νεχάου ἐφόνευσε διὰ πυροβόλου ἰδιοχείρως ὁ Γιώγγ.

Ὅταν ὁ Κουΐνταλ καὶ ὁ Μὰκ-Κόϋ ἔμαθον τὸν θάνατον ὅλων τῶν μαύρων, ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον, τὸ ὁποῖον εὗρον ἠρημωμένον. Τοῦτο καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο σκληροκαρδίους ἀνθρώπους ἐνεποίησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Τώρα ἐφ' ὅλης τῆς νήσου τέσσαρες μόνον ἄνδρες ὑπελείφθησαν ζῶντες, ὁ Γιώγγ, ὁ Ἄδαμς, ὁ Κουΐνταλ καὶ ὁ Μάκ-Κόϋ. Καὶ εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἐμοιράσθησαν αἱ ὑπολειφθεῖσαι χῆραι καὶ τὰ ὀρφανά. Τὰ ἴχνη τῆς αἱματηρᾶς ἐκείνης ἡμέρας ἀπεκαθάρθησαν, τὰ πτώματα ἐτάφησαν, καὶ οὕτως ἐτελείωσεν ἡ πρώτη περίοδος τῆς ἱστορίας τῆν νήσου Πιτκαίρνης.

(ἀκολουθεῖ). Ξ. Π. Μ.

# ΔΗΛΩΣΙΣ

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 25 φύλλον αὐτῆς ἡ συνάδελφος «Ἐκκλησία» ἀναδημοσιεύει ἔκ τινος θρησκευτικοῦ περιοδικοῦ τῆς Γενεύης, ὡς λέγει, παράγραφον περιέχουσαν πληροφορίας περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Εὐαγγελικῶν Ἑλλήνων. Αἱ πληροφορίαι αὗται παριστῶσι τὸν ὑποφαινόμενον ὡ «ποιμένα» καὶ προϊστάμενον τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἑλλ. Εὐαγγ. Ἐκκλησιῶν. Τοῦτο, ὡς γνωρίζουσι πάντες οἱ εἰδότες τὰ τῶν Ἑλλ. Εὐαγγ. Ἐκκλησιῶν, δὲν εἶναι ἀληθές, ἀφοῦ δὲν εἶμαι λειτουργὸς οὐδεμιᾶς αὐτῶν πολλῷ δὲ ἧττον προϊστάμενος ὅλων. Εἶμαι ἁπλούστατα εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων πρεσβυτέρων τῆς Α'. ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Εὐαγγ. Ἐκκλησίας—ὑπούργημα ὅπερ, ὡς γνωστόν, εἶναι καθαρῶς λαϊκὸν καὶ διοικητικόν. Ἐὰν ἀκριβῶς ἀνεδημοσιεύθη ἡ ὡς ἄνω πληροφορία τοῦ ξένου περιοδικοῦ, ὀφείλεται προφανῶς εἰς σύγχυσιν μεταξὺ τοῦ ὀνόματός μου καὶ τοῦ ἀειμνήστου πατρός μου Μιχαὴλ Καλοποθάκη, ὅστις ἦτο πράγματι ποιμὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Εὐαγγ. Ἐκκλησίας καὶ πρόεδρος τῆς Ἑλλ. Εὐαγγ. Συνόδου.

Ταῦτα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθείας.

*Δημ. Μ. Καλοποθάκης*

—*Ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Τραϊανός*, συζητῶν ποτε πρὸς Ἑβραῖον Ραββῖνον περὶ Θεοῦ, εἶπεν ὅτι, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι πανταχοῦ παρών, ἔπρεπε νὰ ἦναι ὁρατὸς καὶ θέλει νὰ Τὸν ἴδῃ, διὰ νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὑπάρχει. Ὁ Ραββῖνος τῷ ἀπήντησεν ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, διότι ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θνητοῦ ἀνθρ. που δὲν δύναται νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέμενεν, ὁ Ραββῖνος τῷ εἶπεν: «Ἔλθετε, ἂς ἴδωμεν πρῶτον ἕνα τῶν λειτουργῶν τοῦ Θεοῦ». Καὶ ὁδηγήσας αὐτὸν πρὸς τὸ παράθυρον, τῷ ἔδειξε τὸν ἥλιον καὶε ἶπε: «Κυττάξατε τὴν δόξαν του, ἂν δύνασθε!»

Ὁ Τραϊανὸς ἀπήντησεν: «Εἶναι ἀδύνατον· δὲν ἀντέχουν οἱ ὀφθαλμοί μου». Καὶ ὁ Ραββῖνος τότε τῷ ἀπεκρίθη: «Ἀφοῦ ἓν ἀπὸ τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ δὲν δύνασθε νὰ ἀτενίσητε, πῶς θέλετε νὰ ἴδητε τὴν δόξαν τοῦ Πλάστου;»